

**Bijlage 2 Onderzoekskader MER Middengebied,
integraal deel uitmakend van de Leidraad Planontwikkeling Middengebied**

**PROVINCIE ZEELAND
Projectbureau Natuurpakket Westerschelde**

ONDERZOEKSKADER MER MIDDENGEBIED

NATUURPAKKET WESTERSCHELDE

INHOUDSOPGAVE

	Blz.
1 INLEIDING	1
1.1 Status en doel van het onderzoekskader MER Middengebied	1
1.2 Aanleiding voor een milieueffectrapportage	1
1.3 Leeswijzer	2
2 BESCHRIJVING VAN DE VOorgenomen ACTIVITEIT	3
2.1 Nut en noodzaak	3
2.2 Relatie met natuurwetgeving (Natura 2000)	4
2.3 Omvang en aard van de noodzakelijke maatregelen	6
2.3.1 Omvang	6
2.3.2 Aard	7
2.4 De voorgenomen activiteit	8
3 DE INITIATIEFNEMER, BEVOEGD GEZAG, PROCEDURE EN VOorgenomen BESLUIT	14
3.1 Initiatiefnemer en bevoegd gezag	14
3.2 Procedure en voorgenomen besluit	14
3.3 Wet- en regelgeving	18
3.4 Communicatie rond startnotitie en milieueffectrapport	18
4 BELEIDSKADER EN REEDS EERDER GEMAAKTE AFSPRAKEN EN BESLUITEN	19
4.1 Beleidskader	19
4.2 Kader van eerder gemaakte afspraken en besluiten	20
5 HUIDIGE SITUATIE EN AUTONOME ONTWIKKELINGEN	22
5.1 Inleiding	22
5.2 Ontstaansgeschiedenis en huidige karakteristiek	22
5.3 Milieuthema's	25
5.3.1 Water	25
5.3.2 Bodem en morfologie	25
5.3.3 Landschap	26
5.3.4 Natuur	28
5.4 Sociaal-economische thema's	29
5.4.1 Veiligheid	29
5.4.2 Wonen	30
5.4.3 Verkeer	30
5.4.4 Landbouw	31
5.4.5 Recreatie	31
6 UITWERKING VAN DE VOorgenomen ACTIVITEIT EN TE ONDERZOEKEN ALTERNATIEVEN	33
6.1 Inleiding	33
6.2 Nulalternatief	33
6.3 Meest milieuvriendelijk alternatief en voorkeursalternatief	33
6.4 Randvoorwaarden en uitgangspunten voor de alternatieven	34
6.5 Te onderzoeken alternatieven	35

7	Globale beschrijving van de gevolgen van de voorgenomen activiteit	38
7.1	Inleiding	38
7.2	Beoordelingskader	38
7.3	Milieuthema's	40
7.3.1	Water	40
7.3.2	Bodem en morfologie	41
7.3.3	Landschap	41
7.3.4	Natuur	42
7.3.5	Hinder	42
7.4	Sociaal-economische thema's	42
7.4.1	Veiligheid	42
7.4.2	Wonen	43
7.4.3	Verkeer	43
7.4.4	Landbouw	43
7.4.5	Recreatie	43
7.5	Ruimtelijk beleid	43
7.6	Kosteneffectiviteitanalyse	44

Bijlagen

1. Literatuur en gebruikte bronnen
2. Procedure schema m.e.r. en rijksprojectenprocedure
3. Reeds uitgevoerde onderzoeken en voornemens en relevant beleid
4. Overzicht beleid

1 INLEIDING

1.1 Status en doel van het onderzoekskader MER Middengebied

Dit onderzoekskader heeft geen status anders dan dienende voor het opstellen van vergelijkbare offertes voor de uitvoering van het MER voor het middengebied.

Het doel van dit onderzoekskader is daarmee het zo goed mogelijk aangeven van de kaders waarbinnen dit MER uitgevoerd kan worden.

Deze kaders waarbinnen deze realisatie zal plaats vinden zijn verkend en neergelegd in het convenant tussen rijk en provincie Zeeland, dat op 30 januari 2006 door partijen is ondertekend [11]. Tevens worden de kaders voor het onderzoekskader bepaald door de wettelijk verplichte onderdelen die aan een startnotitie voor een MER worden gesteld. Deze benut voor het opstellen van een ter zake doend onderzoekskader.

Relatie tussen onderzoekskader en de startnotitie MER Middengebied

Het onderzoekskader geldt als belangrijke bouwsteen voor de startnotitie die na de zomer in de inspraak gebracht zal worden. Het opstellen van de startnotitie maakt geen onderdeel uit van deze offerte-vraag.

Na gunning zal de eerste stap zijn om het plan van aanpak dat als offerte ingediend is te actualiseren op de resultaten uit de startnotitie en richtlijnen.

1.2 Aanleiding voor een milieueffectrapportage

In de afgelopen jaren hebben de regeringen van Vlaanderen en Nederland verkenningen uitgevoerd naar een veiliger, toegankelijker en natuurlijker Schelde – estuarium. De resultaten van deze verkenningen hebben geleid tot de ‘Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium’ [1]. Hierin zijn politieke besluiten vastgelegd over de stappen die beide regeringen tussen 2005 en 2010 willen nemen om de overeengekomen ambities voor het gebied te verwezenlijken. Voor de natuurlijkheid van het estuarium zal het zogenaamde Natuurpakket Westerschelde worden gerealiseerd. Het Natuurpakket Westerschelde bestaat uit realisatie van minimaal 600 ha nieuwe estuariene natuur langs de Westerschelde op Nederlands grondgebied verdeeld over een drietal ecologische zones (figuur 1.1).

Het betreft de volgende zones:

- Zone 1: het Zwin (ca 10 ha)
- Zone 2: Middengebied (minimaal 295 ha nog nader te localiseren)
- Zone 3: Hedwige/Prosperpolder (ca 295 ha)

Omdat het hier gaat om een project van (inter)nationaal belang heeft het kabinet besloten om voor de uitvoering van de nieuwe estuariene natuur langs de Westerschelde de rijksprojectenprocedure ex artikel 39a tot en met q van de wet op de Ruimtelijke Ordening toe te passen.

Figuur 1.1. De drie zone's voor nieuwe natuur langs de Westerschelde (uit [1])

Het te nemen rijksprojectbesluit is bindend voor het streekplan en het bestemmingsplan. Het doel hiervan is om de besluitvorming te stroomlijnen, te coördineren en te versnellen.

De ontwikkeling van minimaal 600 ha natuur is m.e.r.-plichtig. Dit betekent dat bij de voorbereiding van het rijksprojectbesluit een milieueffectrapport moet worden opgesteld (artikel 39c, eerste lid, WRO). Voor de drie onderscheiden zones worden afzonderlijke milieueffectrapporten opgesteld.

Dit project heeft betrekking op de natuurontwikkeling in zone 2, waarin minimaal 295 ha nieuwe estuariene natuur zal worden gerealiseerd. In het vervolg van dit onderzoekskader zal zone 2 worden aangeduid als middengebied.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt de voorgenomen activiteit beschreven, waarbij allereerst ingegaan wordt op het waarom van de voorgenomen activiteit en de relatie met bestaande natuurwetgeving. Aan het einde van hoofdstuk 2 wordt daarbij tevens een impressie gepresenteerd hoe het gebied er in de toekomst uit kan gaan zien. Hoofdstuk 3 bevat feitelijke informatie over de procedure en het voorgenomen besluit. Hoofdstuk 4 geeft een overzicht van relevante beleidsstukken en de eerder gemaakte afspraken en besluiten rond het Natuurpakket Westerschelde. De huidige situatie en autonome ontwikkelingen in het gebied dat door de voorgenomen activiteit wordt beïnvloed komt in hoofdstuk 5 aan de orde. In hoofdstuk 6 wordt de voorgenomen activiteit verder uitgewerkt en worden de in het MER te onderzoeken alternatieven behandeld. Dit onderzoekskader eindigt met een globale beschrijving van de gevolgen van de voorgenomen activiteit in hoofdstuk 7. Er wordt daarbij een voorlopig beoordelingskader geschetst waarmee de alternatieven in het MER zullen worden geëvalueerd en er wordt ingegaan op de kosteneffectiviteitsanalyse die voor de verschillende alternatieven zal worden opgesteld.

Alvorens de voorgenomen activiteit wordt beschreven wordt eerst ingegaan op het waarom van de ontwikkeling van estuariene natuur langs de Westerschelde. Achtereenvolgens komen de nut en noodzaak (paragraaf 2.1) en de relatie met de natuurwetgeving (Natura 2000) aan de orde (paragraaf 2.2). Paragraaf 2.3 gaat in op de omvang en aard van de noodzakelijke maatregelen. In paragraaf 2.4 ten slotte wordt de voorgenomen activiteit gepresenteerd.

2.1 Nut en noodzaak

Probleemschets

Het Schelde-estuarium is samen met de Eems-Dollard het enige nog redelijk ontwikkelde estuarium in Nederland. Estuaria zijn bijzonder van karakter en hebben grote natuurwaarden. De huidige staat van het ecosysteem van het Schelde-estuarium verkeert echter niet in een goede situatie waar het gaat om de te beschermen natuurwaarden en is ontoereikend om tot een duurzame instandhouding ervan te komen. De oppervlakte, structuur, functie en de soortensamenstelling van estuaria en bijbehorende habitats zijn in de loop van de laatste eeuw, en dan vooral in de periode ná 1960, in Nederland door menselijke ingrepen, als bedijkingen, het opspuiten van nieuwe haven- en industriegebieden, het verdiepen en verbreden van vaargeul en watervervuiling sterk verslechterd. De genoemde menselijke ingrepen hebben ertoe geleid dat de Westerschelde steeds nauwer is geworden, waardoor de stroomsnelheden van de getijbeweging sterk zijn toegenomen. Dit heeft geleid tot een sterke afname van het areaal van ondiep water, slikken en laaggelegen schorren (samen laagdynamische habitats genoemd). Daarmee dreigen de voor de Westerschelde karakteristieke habitats en daarmee ook de daarbij behorende flora en fauna te verdwijnen. Vooral voor kustbroedvogels zoals Strandplevier en Grote stern is de Westerschelde van groot belang omdat deze soorten elders sterk onder druk staan.

In de Westerschelde ontbreekt het in de huidige situatie feitelijk aan ondiepe, luwe zones met relatief lage stroomsnelheden, waar slib kan bezinken en waar zich ongestoord de cyclus van vorming van nieuw slik en schor en de periodieke afslag daarvan bij stormvloed, kan voltrekken. Dit zijn noodzakelijke voorwaarden voor de chemische, fysische en biologische processen die dit unieke estuarium in een duurzaam gezonde staat moeten houden.

Voor een duurzaam gezond functioneren van de Westerschelde en het herstel van de natuurwaarden is het van belang dat de natuurlijke dynamiek van het estuarium zich zodanig kan voltrekken dat de kwaliteit, situering en omvang van de habitats voldoende robuust is en over voldoende veerkracht beschikt om zichzelf, als systeem, in stand te houden, ook als daarop beperkte (natuurlijke of menselijke) aanslagen worden gedaan. Alleen dan ook kan tegemoet worden gekomen aan het minimaal vereiste niveau van natuurkwaliteit volgens de opgaven vanuit de Vogel- en Habitatrichtlijn welke zich eveneens richten op de laagdynamische habitats en de daarbij horende soorten. Op basis van deze opgaven als geheel is het oordeel dat het mogelijk is de gewenste situatie te bereiken of deels te bereiken, zij het dat met name ten aanzien van de kwaliteit van het estuarium er sprake is van een spoedeisende situatie. Op basis van de kennis zover die nu beschikbaar is, betekent dit dat, indien hier voor 2015 geen actie op ondernomen wordt, de situatie in het Westerschelde-estuarium onherstelbaar veranderd zal zijn [14].

2.2 Relatie met natuurwetgeving (Natura 2000)

De lidstaten van de Europese Unie hebben een zeer gevarieerde en rijke natuur, die van grote biologische, esthetische, genetische en economische waarde is. Om deze natuur te behouden heeft de EU het initiatief genomen voor Natura 2000. Dit is een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden op het grondgebied van de lidstaten van de Europese Unie. Dit netwerk vormt de hoeksteen van het beleid van de EU voor behoud en herstel van biodiversiteit. De Westerschelde vormt zo'n Natura 2000 gebied.

Het netwerk omvat alle gebieden die zijn beschermd op grond van de Vogelrichtlijn (1979) en de Habitatrichtlijn (1992). Deze richtlijnen zijn in Nederland geïmplementeerd in de Natuurbeschermingswet 1998 en is op 1 oktober 2005 als de nieuwe Natuurbeschermingswet 1998 in werking getreden. Deze wet is een wijziging op de eerdere Natuurbeschermingswet 1998 waardoor ook internationale verplichtingen uit Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn en diverse verdragen in de nationale regelgeving zijn verankerd.

Het merendeel van de beschermde gebieden bestaat uit gebieden die zijn aangewezen of aangemeld voor de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn: de Natura 2000 gebieden. Per gebied is een aanwijzingsbesluit opgesteld waarin is opgenomen voor welke soorten en/ of habitattypen het gebied van belang is. Aan de hand van deze aanwijzingsbesluiten worden instandhoudingsdoelen gedefinieerd. Op dit moment zijn deze in concept gereed. Deze beschrijven per soort en/ of habitatype wat de doelen zijn om de natuurwaarden in een "gunstige staat van instandhouding" te brengen en/ of te behouden. In een beheerplan moet vervolgens aangegeven worden hoe deze doelen in ruimte en tijd gerealiseerd worden en wat de beoogde resultaten in samenhang met het bestaande gebruik zijn.

Van nieuwe activiteiten in de vorm van projecten en/ of plannen die in of rondom een Natura 2000 gebied plaatsvinden, moet getoetst worden of deze mogelijk negatieve effecten hebben op de soorten en/ of habitattypen en daarmee ingaan tegen de instandhoudingsdoelen.

Voor het middengebied (zone 2) gaat het om het Natura 2000 gebied 122 – Westerschelde & Saeftinghe. In onderstaande tabel zijn de habitattypen opgenomen waarvoor (concept) instandhoudingsdoelen¹ zijn geformuleerd. In de tabel is aangegeven wat de landelijke staat van instandhouding per habitatype is en wat per habitatype de relatieve bijdrage van het Natura 2000 gebied is. Voor de habitattypen waarvoor de gebieden een relatief groot belang hebben ('RBG' = +) zijn in de (concept) instandhoudingsdoelen doelen geformuleerd in termen van het vergroten van het oppervlak.

¹ Het Natura 2000 gebied Westerschelde & Saeftinghe behoort tot de zogenaamde 1e tranche waar het gaat om de definitieve aanwijzing van gebieden. De verwachting is dat de aanwijzingsbesluiten van de gebieden uit de 1e tranche in september 2006 gepubliceerd zullen zijn. Vanaf dat moment zijn de nu nog concept-instandhoudingsdoelen definitief. Het kan zijn dat deze instandhoudingsdoelen afwijken van de huidige concept-instandhoudingsdoelen.

Tabel 2.1. De habitattypen en kritische soorten van de Natura 2000 gebieden binnen het middengebied van het Schelde-estuarium waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd

Habitattypen	Westerschelde & Saeftinghe	
	LSI	RBG
H1110 Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken	-	+
H1130 Estuaria	- -	+ +
H1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met <i>Salicornia</i> spp. en andere zoutminnende planten		
- Subtype A (met Zeekraal)	-	+
- Subtype B (met Zeevetmuur)	+	-
H1320 Schorren met slijkgrasvegetatie (<i>Spartinion maritima</i>)	- -	-
H1330 Atlantische schorren (<i>Glauco-Puccinellietalia maritima</i>)		
- Subtype A (buitendijks)	-	+ +
- Subtype B (binnendijks)	-	-
H2110 Embryonale wandelende duinen	+	-
H2120 Wandelende duinen op de strandwal met <i>Ammophila arenaria</i> ("witte duinen")	-	-
H2130 Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")	nvt	nvt
H2160 Duinen met <i>Hippophaë rhamnoides</i>	+	-
H2190 Vochtige duinvalleien	-	-
(Kritische) soorten		
PM		

*LSI = Landelijke staat van instandhouding (+ = gunstig; - = matig ongunstig; - - = zeer ongunstig); RBG = Relatieve bijdrage van het gebied (+ + = groot (> 15%); + = gemiddeld (2-15%); - = gering (< 2%))

Op dit moment verkeert een (groot) aantal van deze habitattypen en soorten in beide gebieden niet in de gunstige staat van instandhouding [14, 16]. Dit hangt sterk samen met de negatieve trend in het areaal ondiep water en laagdynamische habitats.

Impressies van de Westerschelde: Plaat van Baarland bij eb (links) en schor Zuidgors (rechts)

Uit de regeringsbesluiten op planniveau (traject Langetermijnvisie 2030, ontwikkelingsschets 2010) vloeien concrete maatregelen voort voor realisatie van streefbeeldten ten aanzien van toegankelijkheid, veiligheid en natuurlijkheid. De concrete maatregelen die vanuit dit traject voor natuurlijkheid voort komen richten zich met name op behoud en herstel van de habitattypen ondiep water en laagdynamische habitats. Afgezet tegen de voorlopige formulering van de instandhoudingsdoelen volgens het

landelijke traject voor de Vogel- en Habitatrichtlijn (concept 2005) komt dit goed overeen met de Vogel- en Habitatrichtlijndoelen en –opgaven.

Vanwege de verplichtingen die Nederland heeft op grond van de Vogel- en Habitatrichtlijn is het noodzakelijk over te gaan tot het herstel van het (internationaal belangrijke) ecosysteem van het Schelde-estuarium. De huidige staat van het ecosysteem is ontoereikend om tot een duurzame instandhouding van het estuariene systeem te komen. Artikel 6 eerste en tweede lid, van de Habitatrichtlijn verplicht tot het nemen van maatregelen die tot het herstel van het estuarium leiden, de natuurlijke habitats en soorten in een duurzame gunstige staat van instandhouding brengen en voorkomen dat de kwaliteit verslechtert. De natuurmaatregelen ten behoeve van de 600 ha die in 2010 in uitvoering moeten zijn, worden in de brief aan de Kamer [10] en de bestuursovereenkomst [11] als voldoende inzet beoordeeld om te voldoen aan de Europese verplichtingen. Deze opgave zal dan ook moeten worden opgenomen in het eerste beheerplan (Natura 2000 gebied) voor de periode 2008-2014 voor de Westerschelde, als zijnde adequaat ten aanzien van de goede instandhouding van de betreffende habitattypen en soorten en Brussel-proof. Op basis van monitoring van de effecten op en ontwikkelingen in het Schelde-estuarium én op basis van het beheerplan zal de effectiviteit worden beoordeeld.

Voor het middengebied betekent dit derhalve dat ook hier de inrichtingsmaatregelen worden geëvalueerd op hun effectiviteit om de specifieke natuurdoelen te realiseren.

2.3 Omvang en aard van de noodzakelijke maatregelen

2.3.1 Omvang

Door ruimte te geven aan natuurlijke, habitatvormende processen kunnen beschermde habitats en bijbehorende soorten (tabel 2.1) behouden blijven. Wat de minimale omvang moet zijn, is moeilijk aan te geven. Wat bekend is, is dat er gedurende de afgelopen 50 jaar ruim 1.250 ha gebied is ingepolderd. Daarnaast is er in de afgelopen 100 jaar ruim 5.000 ha ondiep water en laagdynamische habitats verdwenen, waarbij nog steeds sprake is van een aantal doorgaande negatieve trends, voortkomend uit de eerder genoemde menselijke ingrepen waardoor het areaal ondiep water, slikken en laaggelegen schorren met eenderde is afgenomen. Van de op de lange termijn te herstellen hectaren zijn de Nederlandse en Vlaamse bewindslieden voornemens om voor 2010 begonnen te zijn met het realiseren van minimaal 865 en maximaal 1135 ha. Hiervan liggen er 600 tot 770 ha (zogenoemd prioritair pakket) op Nederlands grondgebied. De omvang van tenminste 600 ha is vastgesteld in het Natuurprogramma Westerschelde, waarbij de projectorganisatie ProSes en wetenschappelijke organisaties als RWS/RIKZ en Universiteit van Antwerpen nauw betrokken zijn en waarover overeenstemming is. De verantwoording van de onderbouwing is gegeven in het Natuurprogramma Westerschelde – verantwoording realisering min. 600 ha' van het Ministerie van LNV [14].

Dit verantwoordingsdocument is opgesteld ten behoeve van de bestuurlijke besluitvorming op basis van de concept-instandhoudingsdoelstellingen voor de Westerschelde, die worden opgesteld in het kader van de implementatie van de Europese regelgeving betreffende Natura 2000 [16]. Het kabinet heeft op basis van het verantwoordingsdocument gekozen voor de minimumvariant (600 ha) van de voorstellen, mede om het beslag te beperken op de betrokken landbouwgronden. Dit

betekent dat het natuurprogramma dwingt tot ecologisch effectieve locaties en inrichtingen.

Van het van 600 ha te realiseren natuur op Nederlands grondgebied vanaf het mondingsgebied van de Westerschelde tot aan de grens met Vlaanderen wordt 295 ha gerealiseerd in het middengebied (zone 2; zie ook figuur 1.1).

Voor de Westerschelde is het voor het realiseren van een duurzaam gezond estuarium met name van belang dat ondiep water, de laagdynamische habitats en diverse soorten (waaronder steltlopers, kustbroedvogels, zeehond, fint) voldoende aanwezig zijn. Deze habitats kwamen vooral binnen het middengebied voor. Gesignaleerd wordt dat hier momenteel het areaal aan laagdynamische habitats ver beneden de natuurlijke oppervlakte ligt (tabel 2.1) als gevolg van bedijkingen en andere menselijke ingrepen (zie ook paragraaf 2.1 en [14]). Daarnaast zijn de randvoorwaarden verslechterd omdat er weinig verjonging van schorren optreedt en doordat lokaal erosie optreedt door veranderende sedimentatieprocessen. De oppervlakte van de te ontwikkelen habitats moet zodanig zijn dat er een evenwichtige verdeling van aanwezig is: er worden dus eisen gesteld aan de aanwezigheid, omvang en kwaliteit ervan.

2.3.2 Aard

Om van de Westerschelde weer een duurzaam en gezond estuarium te maken is een herstelprogramma nodig, zoals dat in kwalitatieve zin is aangegeven in de Lange termijnvisie Schelde-estuarium. Voor 2030 is daarin een streefbeeld voor natuurrijkheid geformuleerd dat is gericht op het behoud en waar nodig herstel van de fysieke systeemkenmerken als uitgangspunt voor duurzaam beheer en beleid en voor de ecologische opgave. Om dit te bereiken is procesherstel nodig zoals in het Studierapport Ontwikkelingsmaatregelen ten behoeve van de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium nader is uitgewerkt. De Langetermijnvisie vormde hiervoor dus de basis.

Voor de natuurmaatregelen die horen bij het natuurprogramma van de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium [1], geldt als uitgangspunt het behoud en herstel van de natuurlijke fysische, chemische en ecologische processen die horen bij de Westerschelde. Voldoende herstel van deze processen leidt “vanzelf” tot herstel van habitats en populaties van soorten. De benodigde ruimte voor voldoende herstel van de genoemde processen kan niet in voldoende mate worden gevonden binnen de bestaande omdijking van het estuarium en ook niet buitendijks omdat dit habitatvervanging zou betekenen binnen het Natura 2000 gebied Westerschelde. Dit laatste leidt vanwege het verleggen van de compensatieopgave die voorkomt uit het beleid rondom Natura 2000 gebieden derhalve niet tot een structurele oplossing. De benodigde ruimte kan wel ontstaan door het landinwaarts verplaatsen van dijken in daarvoor ecologisch geschikte zones.

Natuurontwikkeling door gerichte ruimtelijke uitbreiding van het estuarium in grotere aaneengesloten gebieden is ecologisch het meest efficiënt daar deze schaalvoordelen opleveren, robuuster zijn, minder beheer vergen en daarmee een grotere bijdrage aan het estuariene systeem als geheel leveren. De natuurlijke processen zorgen voor nieuwe sedimentatie rondom platen en zandbanken. Hierdoor ontstaan weer gebieden met ondiep water en plaatsen met voldoende luwte om fijn slib te laten bezinken, waardoor er laagdynamische slikgebieden met bodemorganismen kunnen ontstaan en

vorming van jong pionier schor, vooral in de zoute zone, opnieuw op gang kan komen. Dit levert de voedselbron voor vogels en is belangrijk voor de kinderkamerfunctie van de Westerschelde voor vissen en garnalen.

Het landinwaarts verplaatsen van dijken in ecologisch geschikte zones als natuurmaatregel leidt tot herstel van de natuurlijke processen en daarmee tevens tot herstel van voor het estuarium relevante habitattypen en karakteristieke soorten, waaronder vogels. Omdat de gebieden een uitbreiding vormen van het estuarium dragen ze ook meer bij aan de afname van getij-energie en reductie van troebelheid in het water: twee andere knelpunten in het Westerschelde-estuarium [1].

Eventuele inzet van binnendijkse habitatgerichte maatregelen (in plaats van procesherstel) zijn niet duurzaam en buigen de neergaande trend voor het areaal laagdynamische habitats niet om. Binnendijkse maatregelen leiden niet tot de beoogde dynamische habitatvormende processen (maar tot andere natuur: wetlands). Getijderemmende maatregelen, zoals de aanleg van kribben en het verondiepen van nevengeulen kunnen plaatselijk enige verbetering brengen in de omstandigheden die voor natuurontwikkeling nodig zijn, maar schieten in totaliteit tekort om tot wezenlijk procesherstel te kunnen komen.

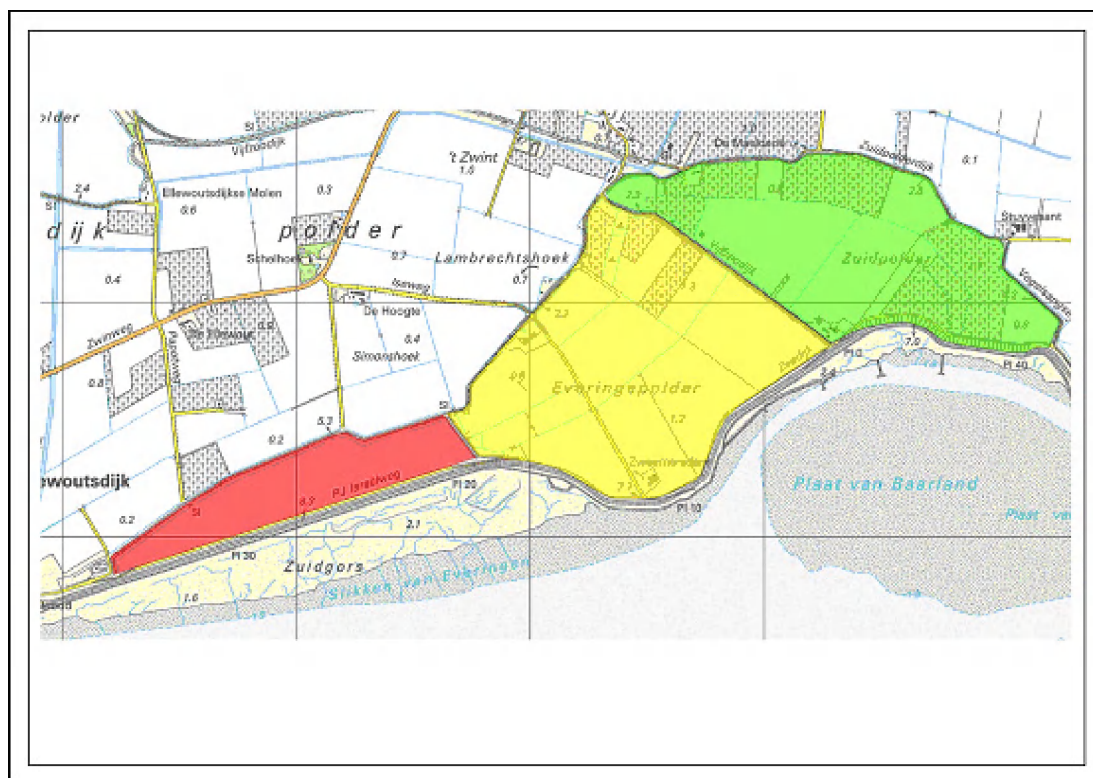
2.4 De voorgenomen activiteit

De voorgenomen activiteit in het middengebied omvat de realisatie van minimaal 295 ha estuariene natuur. De provincie Zeeland heeft in een eerder stadium een vooronderzoek uit laten voeren naar de meest geschikte locaties [12]. De selectie uit een twaalfstal deelgebieden, is uitgevoerd aan de hand van een selectie en weging van relevante beoordelingsaspecten. Hierbij is gelet op aspecten als veiligheid, economische waarden, maatschappelijke factoren, landschappelijke en cultuurhistorische waarden en ecologische aspecten. Voor de ecologische aspecten zijn de hoogteligging/variatie, de luvte (ligging, vorm van de polder en afstand tot de stroomgeul) en gebiedsgrootte de belangrijkste aspecten. Hiermee zijn de best scorende deelgebieden voor ecologie in beeld gebracht. Vervolgens zijn deze deelgebieden op maatschappelijke aspecten beoordeeld. Voor de maatschappelijke aspecten zijn de bewoningsdichtheid en het agrarisch perspectief als meest belangrijk beoordeeld, gevolgd door de kosteneffectiviteit en de landschappelijke begrenzing. Voor beide aspecten heeft dit geresulteerd in een overzicht van deelgebieden die bovengemiddeld en die benedengemiddeld worden beoordeeld in combinatie met de netto-opgave.

Op basis van dit vooronderzoek blijken uiteindelijk een vijftal polders geschikt die samen het zoekgebied vormen. Het zoekgebied ligt verdeeld over Zuid-Beveland en Zeeuws-Vlaanderen en grenst direct aan de Westerschelde. De Eendragtspolder en Hellegatpolder liggen in Zeeuws-Vlaanderen (gemeente Terneuzen) en de Van Hattumpolder, Everingepolder en Zuidpolder liggen op Zuid-Beveland (gemeente Borsele; figuur 2.1).

Binnen het zoekgebied is een aantal combinaties mogelijk die elk aan het minimale oppervlak van 295 ha voldoen.

[illegible]

Het vooronderzoek zoals hierboven kort weergegeven, zal in het MER nogmaals aan de orde komen. Daarmee wordt de keuze voor de uit te werken combinaties ook binnen het MER onderbouwd en wordt er tevens aan de verplichtingen vanuit de EU-richtlijn voor Strategische Milieubeoordeling (zie ook paragraaf 3.2) voldaan. Hierbij zal sprake zijn van een aantal specifieke activiteiten en ingrepen. Het betreft op hoofdlijnen:

- Inrichting tot een getijdengebied voor estuariene natuurontwikkeling.
- Aanpassingen aan de waterkering in de vorm van het maken van één of meerdere openingen in de bestaande waterkering en het versterken van landinwaarts gelegen dijken tot primaire keringen.
- Aanpassingen in bestaande infrastructuur (wegen, kabels en leidingen).
- Ontgravingswerkzaamheden.
- Sanering (mogelijk).
- Amoveren (mogelijk).

In de uitwerking van genoemde combinaties zal in het MER tevens worden onderzocht of optimalisaties mogelijk zijn. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan mogelijkheden om karakteristieke bestaande elementen in de betreffende gebieden te behouden en/of aanpassingen in de begrenzing. Hiermee kunnen mogelijke kansen voor andere optimale inrichtingen binnen het totale oppervlak van de vijf genoemde polders in de uitwerking worden meegenomen.

Beschrijving van de voorgenomen activiteit op hoofdlijnen

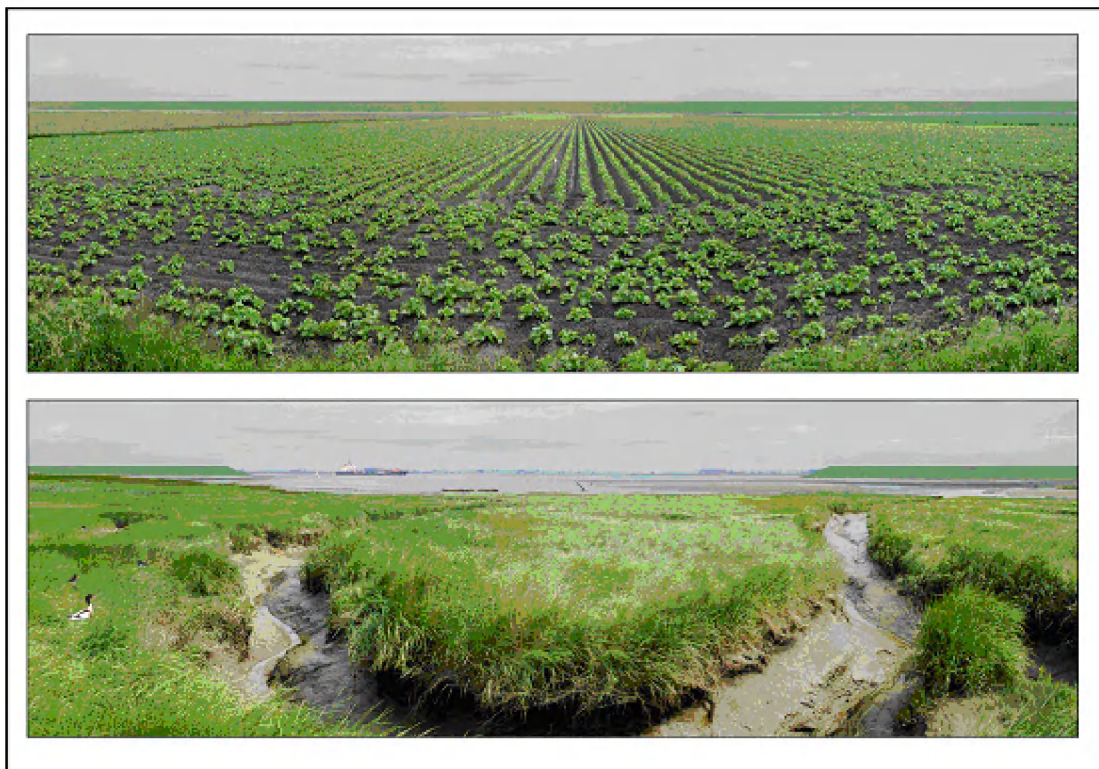
Door menselijke ingrepen en ook natuurlijke processen zijn er steeds minder ondiepe oeverzones. Dit betekent dat er minder verschillende soorten planten en dieren kunnen leven. Om het Westerscheldegebied weer gezond te maken, is een herstelprogramma nodig waarbij nieuwe natuur wordt gerealiseerd. Deze nieuwe natuur zal vooral bestaan uit jonge schorren en slikken omdat deze over een groot oppervlak verdwenen zijn.

Het belangrijkste uitgangspunt vanuit natuurlijkheid is een vrije getijdewerking. Dit is richtinggevend voor de minimaal gewenste contactzone tussen het gebied en de Westerschelde. Vanuit het oogpunt van natuurlijkheid wordt een minimum aan inrichtingsmaatregelen nagestreefd. In het gebied zal de kracht van de waterbewegingen in belangrijke mate bepalen hoe het gebied er uit gaat zien. De inrichtingsmaatregelen zijn er dan ook alleen op gericht op het zo mogelijk bespoedigen van de natuurlijke processen. Een belangrijke basiskeuze is de gewenste oppervlakteverhouding tussen schor en slik binnen de gebiedscombinaties. Vanwege de natuurlijke successie van slik naar schor is een iets grotere oppervlakte gewenst van slik dan van schor. Uit het slik zal immers op den duur vanzelf schor ontstaan. Een te kleine oppervlakte schor is echter ook niet gewenst omdat er vanuit maatschappelijk oogpunt ook reeds op de middenlange termijn (10-15 jaar) schorontwikkeling gewenst is. Als uitgangspunt voor de ontwikkeling is gekozen voor een na te streven verhouding van circa 50 % schor en circa 50 % slik. Ontwikkeling van slikken en schorren lukt natuurlijk alleen wanneer er aan een aantal randvoorwaarden kan worden voldaan. Een eerste onderzoek naar die randvoorwaarden is inmiddels uitgevoerd [12] .

Impressie van het gebied met een smalle opening

Impressie van het gebied met een brede opening

Om de getijdewerking in het gebied te krijgen zullen er één of meerdere openingen in de waterkering worden gemaakt. Waar deze het best kunnen worden gemaakt en hoe breed deze moeten zijn, is nog onderwerp van nadere studie en zal in het MER worden uitgezocht. Om een indruk te geven hoe een gebied er uit komt te zien wanneer er één opening wordt gemaakt, zien hieronder een tweetal impressies opgenomen van “voor” en “na”. De impressies verschillen onderling in breedte van de opening.

Uit de impressies komt naar voren dat, afhankelijk van de breedte van de opening, er verschillende beelden kunnen ontstaan. Bij een brede opening ontstaat een dynamisch systeem met getijdegeulen tot diep in de polder. Een inrichting met een smalle opening kan resulteren in een getijdegebied waarbij de dynamiek verderop in de polder afneemt. Hier zullen eerder stagnerende plasjes ontstaan.

3 DE INITIATIEFNEMER, BEVOEGD GEZAG, PROCEDURE EN VOORGENOMEN BESLUIT

3.1 Initiatiefnemer en bevoegd gezag

Als initiatiefnemer voor de uitwerking van de natuurontwikkeling in het middengebied treedt op:

Gedeputeerde Staten van de provincie Zeeland.

De m.e.r.-procedure is gekoppeld aan het rijksprojectbesluit in het kader van de rijksprojectenprocedure (RPP) van de wet op de Ruimtelijke Ordening. De (inrichtings) m.e.r. zal daarnaast ook dienen voor de onderbouwing van de uitvoeringsbesluiten. Als bevoegd gezag treedt op:

De minister van Landbouw, Natuur en Voedselveiligheid (LNV)

De minister van LNV treedt tevens op als projectminister Natuurontwikkeling Westerschelde en zal een gecoördineerde voorbereiding van de benodigde uitvoeringsbesluiten (vergunningen) bevorderen waarvoor in beginsel andere betrokken bestuursorganen verantwoordelijk zijn.

3.2 Procedure en voorgenomen besluit

Rijksprojectenprocedure

Het kabinet heeft besloten om voor de besluitvorming over het project Natuurontwikkeling Westerschelde de rijksprojectenprocedure toe te passen. Daarmee zal de besluitvorming over dit project onder regie en verantwoordelijkheid van het rijk gaan plaats vinden. Op basis van de rijksprojectenprocedure worden twee soorten besluiten onderscheiden:

- een rijksprojectbesluit met de daaraan gekoppelde toetsing aan de natuurwetgeving;
- de uitvoeringsbesluiten.

Het rijk is eindverantwoordelijk voor het rijksprojectbesluit. De uitvoeringsbesluiten ten behoeve van de vergunningverlening worden genomen door het eerst verantwoordelijk bestuursorgaan en passend binnen de voorwaarden van de rijksprojectenprocedure. In het geval dat het eerst verantwoordelijk bestuursorgaan voor een uitvoeringsbesluit niet tijdige of inhoudelijk niet gewenste besluitvorming voorbereid kan de projectminister met de meest betrokken minister besluiten de besluitvorming over te nemen.

De rijksprojectenprocedure bevat een regeling voor de uitvoeringsbesluiten. De uitvoeringsmodule omvat het verlenen van vergunningen en andere bestuursrechtelijke toestemmingen voordat daadwerkelijk de schop in de grond kan. Deze besluiten worden gecoördineerd voorbereid. Dit betekent dat alle ontwerpbesluiten op de vergunningen tegelijk worden gepubliceerd. Inspraak is mogelijk op elk besluit afzonderlijk, echter alléén op onderdelen die niet als concrete beleidsbeslissing zijn opgenomen in het rijksprojectbesluit.

Beroep

Tegen het rijksprojectbesluit en de uitvoeringsbesluiten kan een belanghebbende bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State beroep instellen. Deze beslist binnen twaalf maanden na ontvangst van het verweerschrift. Deze termijn kan met ten hoogste drie maanden worden verlengd.

In bijgaand kader is een overzicht gegeven van overige in dit kader te nemen besluiten

Overige besluiten

Omgevingsplan Zeeland

In het Omgevingsplan Zeeland zal de functie van de voor estuariene natuur in te richten gebieden moeten worden aangepast in de hoofdfunctie bescherming tegen overstromingen met natuur. Aanpassing van het Omgevingsplan is niet nodig om tot uitvoering over te kunnen gaan. Het rijksprojectbesluit is voldoende. Op de aanpassing van het Omgevingsplan is geen inspraak mogelijk.

Bestemmingsplan

Het rijksprojectbesluit geldt als vrijstelling op het bestemmingsplan, totdat het aangepaste bestemmingsplan is vastgesteld. Tevens geldt dit besluit als voorbereidingsbesluit voor de bestemmingsplanherziening. De gemeenteraad dient binnen een jaar na het onherroepelijk worden van het rijksprojectbesluit het bestemmingsplan vast te stellen. Op de aanpassing van het bestemmingsplan is geen inspraak mogelijk.

Wet op de waterkering en waterschapskeur

Op bijlage 1 van de Wet op de waterkering staan de dijkringen en de primaire waterkeringen op landkaarten aangegeven. De primaire waterkering zal met dit project deels en mogelijk geheel komen te vervallen. Dit betekent dat de betreffende bijlage gewijzigd dient te worden. Dit kan geschieden bij algemene maatregelen van bestuur op voordracht van de staatssecretaris, gehoord de voor de betreffende dijkringgebieden en primaire waterkering bevoegde colleges en beheerders.

Het project zal mogelijk ook tot wijziging van het Algemeen reglement, Peilbesluit en de Keur (kaarten) van de waterschappen leiden. De waterschappen behoeven geen waterkeringplan als bedoeld in artikel 7 van de Wet op de waterkering op te stellen, nu conform het bepaalde in het vijfde lid, een rijksprojectbesluit wordt vastgesteld. Hiermee worden doublures in de procedures voorkomen. In het rijksprojectbesluit dienen de wijzigingen ten aanzien van de in het geding zijnde primaire waterkering in zijn geheel te worden opgenomen.

Wet beheer rijkswaterstaatswerken en de Beleidslijn Grote Rivieren

Het projectgebied dat door ontpoldering wordt toegevoegd aan het rivierbed zal gaan vallen onder het regime van de Wet beheer rijkswaterstaatswerken.

M.e.r.-procedure

Voor de realisatie van minimaal 295 ha in het middengebied is een groot aantal deelactiviteiten nodig. Voor enkele van deze activiteiten is de m.e.r.-plicht van toepassing. Daarom zal de procedure van de milieueffectrapportage worden doorlopen. Een milieueffectrapportage is een hulpmiddel bij de besluitvorming over grote projecten of ingrepen. Het doel van m.e.r. is, om in de besluitvorming het milieubelang – tussen alle andere belangen – een volwaardige rol te laten spelen. De procedure voor de m.e.r. is vastgelegd in de wet Milieubeheer, besluit Milieueffectrapportage. Het milieueffectrapport (MER) is een belangrijk onderdeel van deze procedure. In het MER worden de effecten van de voorgenomen activiteit op het milieu getoetst zodat eventuele nadelige gevolgen en/of knelpunten worden herkend en oplossingen worden gevonden. Binnen de m.e.r.-procedure is sprake van een aantal te doorlopen stappen. In het “kader m.e.r.-procedure” worden de verschillende stappen uit de m.e.r.-procedure toegelicht en worden de formele inspraakmomenten aangegeven.

In tabel 3.1 is een overzicht gegeven van de (deel)activiteiten waar de m.e.r.-plicht op van toepassing is. Tevens worden de bijbehorende besluiten weergegeven.

Tabel 3.1. Overzicht m.e.r.-plichtige (deel)activiteiten.

(Deel)Activiteit	Drempel	Besluit
Functiewijziging in natuur (categorie 9.2)Aanleg/aanpassing	m.e.r.-plichting bij een oppervlakte van meer dan 250 ha; m.e.r.-beoordelingsplichtig bij een oppervlakte van meer dan 150 ha.	Vaststelling van het Rijksprojectbesluit.
Aanleg/aanpassing van een primaire waterkering	m.e.r.-plichtig bij een lengte van meer dan 5 km of een wijziging in het dwarsprofiel van meer dan 250 m2. Anders m.e.r.-beoordelingsplichtig	Goedkeuring van het plan, bedoeld in artikel 7, eerste lid van de Wet op de waterkering door Gedeputeerde Staten. In dit lid wordt geregeld dat de dijkbeheerder een ontwerpplan maakt voor de aanleg, constructie, wijziging of uitbreiding van de waterkering.
Ontgronding (winning van delfstoffen in het plangebied, categorie 16.1))	m.e.r.-plichtig bij een oppervlakte van meer dan 100 ha; m.e.r.-beoordelingsplichtig bij een oppervlakte van meer dan 12,5 ha.	Besluit in gevolge art. 3 van de Ontgrondingenwet (ontgrondingsvergunning) te nemen door Gedeputeerde Staten
Storten van grond (categorie 18.5)	m.e.r.-plichtig bij een hoeveelheid van meer dan 500.000 m3; m.e.r.-beoordelingsplichtig bij meer dan 250.000 m3.	De besluiten waarop afdeling 3.5 van de Algemene wet bestuursrecht en afdeling 13.2 van de wet van toepassing zijn.

Strategische Milieubeoordeling

Naast het opstellen van een milieueffectrapport moet er in het kader van de EU-richtlijn (2001/42/EG) voor Strategische Milieubeoordeling ook een milieurapport worden opgesteld. Het doel van een strategische milieubeoordeling (SMB) is om al tijdens de voorbereiding alle mogelijke milieueffecten van plannen en programma's in beeld te krijgen. De richtlijn voor strategische milieubeoordeling is sinds juli 2004 van kracht, heeft een rechtstreekse werking en heeft betrekking op wettelijk voorgeschreven plannen en programma's met mogelijk belangrijke gevolgen voor het milieu. Plannen die na 21 juli 2004 als ontwerp ter visie worden gelegd dienen te voldoen aan de richtlijn. Het rijksprojectbesluit voldoet aan deze criteria. De inhoud van het MER voor het middengebied wordt mede afgestemd op de vereisten voor het SMB-milieurapport, zodat er geen separaat milieurapport in het kader van de SMB behoeft te worden opgesteld.

Door de samenloop van SMB en MER zal er in het MER ook ingegaan worden op alternatieve combinaties van locaties zoals reeds in paragraaf 2.3 bij de voorgenomen activiteit is aangegeven. Dit betekent dat het MER zowel invulling zal geven aan de keuze voor de combinatie van locaties als aan de keuze voor de inrichting daarvan.

Kader m.e.r. - procedure

De m.e.r.-procedure bestaat uit de volgende onderdelen:

- A. Opstellen startnotitie, het startdocument voor de m.e.r.-procedure*
- B. Inspraak op de startnotitie t.b.v. het opstellen van de richtlijnen voor het MER*
- C. Advies en richtlijnen voor het MER*
- D. Opstellen Milieueffectrapport (MER)*
- E. Inspraak en advies*
- F. Besluit*
- G. Evaluatie van de gevolgen voor het milieu*

B, C, E en F zijn formele onderdelen, waarvoor wettelijke termijnen staan. Voor onderdelen A, D en G worden rapporten opgesteld. Hoeveel tijd hiervoor nodig is, verschilt per project. In bijlage 2 is het procedureschema voor de milieueffectrapportage en de Rijksprojectenprocedure opgenomen.

Betrokken partijen

De initiatiefnemer is verantwoordelijk voor de uitwerking van de plannen, waaronder het opstellen van het MER, en de uitvoering ervan.

Het bevoegd gezag neemt het m.e.r.-plichtige besluit. Het bevoegd gezag stelt tevens de richtlijnen voor het MER op.

Commissie voor de milieueffectrapportage

De Commissie voor de m.e.r. bestaat uit een aantal onafhankelijke deskundigen afkomstig uit verschillende disciplines. De commissie geeft advies over de richtlijnen aan het bevoegd gezag en toetst het MER op juistheid en volledigheid. Bij het opstellen van het advies voor de richtlijnen en het toetsingsadvies wordt rekening gehouden met de inspraakreacties.

Wettelijke adviseurs

Het bevoegd gezag vraagt vooraf aan het opstellen van de richtlijnen advies aan de zogenaamde wettelijke adviseurs. Dit zijn de regionale inspecteur van Volksgezondheid en Milieuhygiëne van het ministerie van VROM en de regionale directeur Landbouw, Natuur en Openluchtrecreatie van het ministerie van LNV.

Insprekers

Belanghebbenden kunnen twee keer inspreken tijdens de m.e.r.-procedure. De eerste keer is na het verschijnen van de startnotitie. De tweede keer is na het verschijnen van het MER.

Passende beoordeling in het kader van de Natuurbeschermingswet 98

Het plangebied grenst aan het Natura 2000-gebied Westerschelde en Saefthinghe. Op grond van de Natuurbeschermingswet is een toetsing nodig voor nieuwe activiteiten zoals die voor het middengebied zijn voorgesteld. De toetsing richt zich specifiek op de bescherming van habitats en soorten, die beschreven zijn in het concept aanwijzingsbesluit (LNV). Deze toetsing zal tegelijkertijd met het opstellen van het milieueffectrapport worden uitgevoerd. Eerst wordt een voortoets gedaan om te bezien of er negatieve effecten van de ingreep verwacht worden. Zo ja dan wordt uitgezocht of deze effecten significant zijn of niet. Indien ze significant zijn is een passende beoordeling nodig. Daaruit zal blijken welke maatregelen er genomen moeten worden om de negatieve effecten te "vergoeden".

3.3 Wet- en regelgeving

Naast het Besluit m.e.r. en de Richtlijn Strategische Milieubeoordeling is ook andere wet- en regelgeving van toepassing op het middengebied. Het project zal worden uitgevoerd binnen de bestaande wet- en regelgeving. Voor de uitvoering zal een aantal vergunningen noodzakelijk zijn. In tabel 3.2 is een overzicht gepresenteerd.

Tabel 3.2 Overzicht relevante wet- en regelgeving

Wet- en regelgeving	Benodigd voor activiteit	Bevoegd gezag
Natura 2000/ EU Habitat/Vogelrichtlijn	Aanleg	Provincie Zeeland
Natuurbeschermingswet	Aanleg	Provincie Zeeland
Flora en faunawet	Aanleg	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselveiligheid
Wet Verontreiniging Oppervlaktewateren	Hergebruik (verontreinigde) grond	Rijk (coördinatie Rijkswaterstaat Zeeland)
Wet beheer Rijkswaterstaatswerken	Wijziging lozen en onttrekken (spuiregime)	Ministerie van Verkeer & Waterstaat
Wet Milieubeheer	Hergebruik als 'bodem blijft bodem', ontgrondingwerkzaamheden van meer dan zes maanden	Provincie Zeeland
Wet bodembescherming	Sanering geval van ernstig (diffuus) verontreinigde grond en ontgraving van licht verontreinigde grond en toepassen van grond als zijnde bodem	Provincie Zeeland (tenzij anders beschikt) Voor licht verontreinigde grond gemeenten
Bouwstoffenbesluit	Toepassen van grond in werken zoals kaden, dempingen e.d.	Gemeenten
Provinciale Milieuverordening Zeeland	Hergebruik verontreinigde grond, aanleg	Provincie Zeeland
Ontgrondingenwet	Ontgroning	Provincie Zeeland
Algemene Keur Waterschappen	Activiteiten in kern- en beschermingszone wegen- en waterbeheer: ontgravingen, ophogingen, kabels en leidingen	Waterschap Zeeuwse Eilanden Waterschap Zeeuws-Vlaanderen
Gemeentelijke verordeningen	– Aanleg – Bouw – Sloop – Kap	Gemeenten

3.4 Communicatie rond startnotitie en milieueffectrapport

De initiatiefnemers hechten sterk aan een goede communicatie met de betrokkenen in de omgeving. Het gaat daarbij niet alleen om het adequaat informeren maar ook om gebruik te maken van gebiedsspecifieke kennis en ervaring van betrokkenen. Naast de wettelijke geregelde communicatiemomenten, zoals informatie- en inspraakbijeenkomsten na publicatie van de startnotitie en het MER, zullen de initiatiefnemers betrokkenen ook op andere manieren informeren en betrekken. Dit wordt als verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer gezien en een uitgewerkte communicatiestrategie maakt geen onderdeel uit van deze opdracht.

4 BELEIDSKADER EN REEDS EERDER GEMAAKTE AFSPRAKEN EN BESLUITEN

4.1 Beleidskader

In onderstaande tabel is het meest relevante vigerende beleid voor het middengebied weergegeven. De relevantie is bepaald aan de hand van de in het MER te behandelen thema's. Dit zijn de thema's die in het MER op gevolgen worden getoetst bij uitvoering van de voorgenomen activiteit. Een aantal beleidsplannen zijn integraal van opzet en hebben betrekking op alle thema's, zoals de Nota Ruimte, het Omgevingsplan en het Provinciale Ruimtelijke structuurplan. Andere plannen zijn meer sectoraal georiënteerd en richten zich op één of een aantal thema's dan wel aspecten. Vanwege het grote belang voor de voorgenomen activiteit wordt in bijlage 4 op een aantal zaken nader ingegaan. Dit wordt gedaan per milieuthema en sociaal-economisch thema zoals die in dit onderzoekskader als relevant worden geacht om nader uit te werken in het MER. De vigerende bestemmingsplannen worden hier niet genoemd als beleidskader, aangezien deze vooral een doorvertaling betreffen van het nationale, regionale en lokale beleid. Bovendien zullen de in de bestemmingsplannen opgenomen regelingen voor de polders aangepast worden op het moment dat duidelijk is dat de betreffende polders worden herontwikkeld.

Tabel 4.1. Overzicht van relevante beleidsdocumenten (zie ook bijlage 4)

	Veiligheid	Water	Bodem en morfologie	Milieuhinder	Landschap, cultuurhistorie & archeologie	Natuur	Landbouw	Wonen, werken & recreatie	Verkeer
Internationaal beleid									
EU-kaderrichtlijn water (2000)		x	x			x			
EU Vogelrichtlijn (1979) (Natura 2000)						x			
EU Habitatrichtlijn (1992) (Natura 2000)						x			
Ramsar (Wetlands) Conventie (1971) (Natura 2000)						x			
Verdrag van Valetta/ Malta (1992)					x				
Nationaal beleid									
Nota Ruimte	x	x	x		x	x	x	x	x
Agenda voor een vitaal platteland							x	x	
Nota Belvedere					x				
Waterbeleid voor de 21 ^e eeuw (WB21)	x	x							
Vierde Nota Waterhuishouding	x	x	x			x			
Derde Kustnota	x								
Nota Natuur voor Mensen, Mensen voor					x	x			

	Veiligheid	Water	Bodem en morfologie	Milieuhinder	Landschap, cultuurhistorie & archeologie	Natuur	Landbouw	Wonen, werken & recreatie	Verkeer
Natuur									
Vernieuwde toeristische agenda								x	
Brief Beleidsvernieuwing bodembeleid			x						
Kabinetsstandpunt beleidsvernieuwing bodemsanering			x						
Nationaal Milieubeleidsplan 4			x	x					
Besluit Luchtkwaliteit				x					
Regionaal beleid									
Streekplan Zeeland	x	x			x	x	x	x	x
Omgevingsplan Zeeland (ontwerp)	x	x	x		x	x	x	x	x
Zeeuws Kustbeleidsplan	x					x		x	
Samen slim met water, waterhuishoudingsplan 2001-2006	x	x					x		
Samen slim met (grond)water, grondwaterbeheersplan 2002-2007		x							
Groen licht: Milieubeleidsplan 2001-2006						x	x		
Natuurgebiedplan Zeeland						x			
Provinciaal Sociaal-economisch Beleidsplan 2005-2008							x		
Provinciaal Verkeers- en vervoersplan									x
Waterschap Zeeuwse Eilanden									
Waterkeringsbeheerplan: de waterkering veilig gebruikt	x					x			
Met het water mee, Ontwerp waterbeheerplan 2002-2007		x	x						
Waterschap Zeeuws-Vlaanderen									
Watereringbeheerplan 2004-2008	x					x			
Waterbeheersplan Waterschap Zeeuws-Vlaanderen 2002-2007		x	x						

4.2 Kader van eerder gemaakte afspraken en besluiten

In de afgelopen jaren zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd. Deze hebben de basis gevormd voor de afspraken die hebben geleid tot de huidige voorgenomen activiteit. In bijlage 3 wordt een chronologisch overzicht gepresenteerd van de relevante onderzoeken en voornemens. Hieronder worden de belangrijkste kort toegelicht.

In het kader van de toekomstige ontwikkeling van het Schelde-estuarium zijn verschillende studies uitgevoerd ter voorbereiding van regeringsbesluiten op planniveau (Langetermijnvisie Schelde-estuarium 2030, Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium). De Langetermijnvisie [15] heeft een streefbeeld geformuleerd voor het jaar 2030, waaraan de Nederlandse en Vlaamse regeringen zich beide in 2001 hebben gecommitteerd. De Ontwikkelingsschets bevat een pakket maatregelen die geëffectueerd moeten worden tegen het jaar 2010. De Vlaamse en Nederlandse regeringen willen zich bij hun afspraken niet beperken tot de korte en middellange termijn. De hierbij geformuleerde doelstelling luidt: het ontwikkelen van het Schelde-estuarium als een gezond en multifunctioneel estuarien watersysteem dat op duurzame wijze gebruikt wordt voor menselijke behoeften, en wensen de samenwerking te richten op de drie geprioriteerde functies:

- Bescherming tegen overstromingen.
- Toegankelijkheid van de Scheldehavens.
- Natuurlijkheid van het fysieke en ecologische systeem.

In de Ontwikkelingsschets Schelde-estuarium 2010 (OS 2010) is door Nederland en Vlaanderen op 17 december 2004 besloten om tot 2010 langs de Westerschelde in Nederland voor de invulling van de functie natuurlijkheid minimaal 600 en maximaal 770 hectare nieuwe estuariene natuur te ontwikkelen. Voor de onderbouwing van OS 2010 is de Strategische milieu-effectenrapportage (S-MER) en een Maatschappelijke Kosten-Batenanalyse (MKBA) opgesteld. Het kabinet heeft vervolgens, overwegende de noodzaak van de natuurmaatregelen, de kosten ervan en het maatschappelijk draagvlak, besloten de omvang vast te stellen op minimaal 600 hectare. De volledige besluitvorming met betrekking tot OS 2010 is op 11 maart 2005 aan de Tweede Kamer meegedeeld.

Het Natuurpakket Westerschelde omvat de maatregelen om de natuur van het Schelde-estuarium in een gunstige staat van instandhouding te brengen, conform de eisen uit de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR), de systeemkenmerken te versterken en de realisering dichterbij te brengen van het streefbeeld voor de lange termijn met betrekking tot natuurlijkheid. Hierdoor moet het systeem zijn robuustheid terugkrijgen, waardoor de kwetsbaarheid afneemt en de veerkracht in relatie tot het menselijk gebruik toeneemt.

Het kabinet heeft de provincie Zeeland verzocht om zorg te dragen voor de uitwerking van de natuurprojecten in Nederland. Op 30 januari 2006 is een convenant tussen rijk en provincie Zeeland ondertekend met het doel uitvoering te geven aan de afspraken op het gebied van toegankelijkheid, veiligheid en natuurlijkheid van het Schelde-estuarium. Voor de functie natuurlijkheid zijn partijen overeen gekomen om minimaal 600 ha estuariene natuur uit te werken en te realiseren middels de selectie en uitvoering van concreet te benoemen projecten in de drie onderscheiden ecologische zones. Zij stellen daarbij dat minimaal 600 ha estuariene natuur passend is voor het realiseren van de instandhoudingsdoelen volgens de Vogel- en Habitatrichtlijn in de Westerschelde op Nederlands grondgebied.

De verschillende projecten worden uitgevoerd met inzet van de rijksprojectenprocedure en zullen in 2010 in uitvoering zijn genomen dan wel uitgevoerd zijn.

5 HUIDIGE SITUATIE EN AUTONOME ONTWIKKELINGEN

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de huidige situatie en de autonome ontwikkeling beschreven. Deze beschrijving vindt plaats voor het gebied dat door het initiatief zal worden beïnvloed. De omvang van het beïnvloede gebied kan per aspect verschillen. Achtereenvolgens wordt ingegaan op de thema's water, bodem en morfologie, landschap, inclusief de aardkundige, archeologische en cultuurhistorische waarden, natuur, hinder, de sociaal-economische gevolgen waaronder, veiligheid, wonen, werken, verkeer, landbouw en recreatie, de gevolgen voor andere bij het project betrokken belangen en de gevolgen voor ruimtelijk beleid. De genoemde thema's zullen in het MER onderzocht worden op effecten. Onder de autonome ontwikkeling wordt de ontwikkeling van de verschillende aspecten in de huidige situatie bij het ingezette en/ of voorgenomen c.q. vastgesteld beleid verstaan. De beleidsinitiatieven die aanleiding vormen voor het opstellen van het onderzoekskader, behoren niet tot de autonome ontwikkeling. Allereerst wordt de ontstaansgeschiedenis en de huidige karakteristiek van het gebied toegelicht.

5.2 Ontstaansgeschiedenis en huidige karakteristiek

De vijf polders hebben een verschillende ontstaansgeschiedenis. De Zuidpolder is bedijkt in de eerste helft van de 14 eeuw ten zuiden van Baarland. Er waren nogal wat dijkdoorbraken, getuige de aanwezigheid van zes wielen die bij de herverkaveling na de ramp van 1953 zijn opgeruimd. Het gebied bestaat voornamelijk uit landbouwgronden waaronder boomgaarden. De Everingepolder is in 1595 aangewonnen; de eerdere Oud-Everingepolder verdronk in 1530. Bij de watersnoodramp van 1953 brak de dijk van de Everingepolder door. De Van Hattumpolder is pas in 1957 ingepolderd bij de dijkverzwaring na de ramp van 1953. Het ging om opgewassen schor voor de Ellewoutsdijkpolder genoemd naar de ambachtsheer.

De Hellegatpolder is in 1926 ontstaan toen het laatste stuk van de oude getijdegeul/ stroomgeul het Hellegat, ooit vaarwater naar Hulst, werd ingepolderd. De Eendragtspolder is door indijking in 1779 aan het toenmalige eiland van Axel toegevoegd. In 1813 is door aanleg van een dwarsdijk 25 hectare afgescheiden als Kleine Eendragtspolder. De Kleine Eendragtspolder is gemakshalve tot de Hellegatpolder gerekend. In 1813 is door aanleg van een dwarsdijk 25 hectare afgescheiden als Kleine Eendragtspolder. De Kleine Eendragtspolder is gemakshalve tot de Hellegatpolder gerekend.

De ontstaansgeschiedenis van de vijf polders is goed te volgen door de situatie rond 1850 te vergelijken met die uit 1995 (zie figuur 5.1).

Het zeekleilandschap waar de polders deel van uit maken kent een lange agrarische geschiedenis. Dit landschap is namelijk zeer geschikt voor landbouw vanwege een goed beheersbaar waterpeil, een structuur die geschikt is voor landbouw en een zeer voedzame en draagkrachtige bodem. Op de vochtigere delen (het Oudland) van de polders en de dijklichamen bevinden zich enkele grasland- en weidepercelen. Het merendeel van de percelen in de polders is echter te kenmerken als bouwland (veelal gelegen op de hogere, drogere delen – het Nieuwland), waarop uiteenlopende gewassen worden geteeld.

Figuur 5.1a. Eendragtspolder en Hellegatpolder 1850 versus 1995

Figuur 5.1b. Van Hattumpolder, Everingepolder en Zuidpolder 1850 versus 1995

5.3 Milieuthema's

5.3.1 Water

Van Hattumpolder, Everingepolder en Zuidpolder

De Van Hattumpolder, Everingepolder en Zuidpolder liggen relatief hoger ten opzichte van de meer landinwaarts gelegen polders en wateren onder vrij verval af op het hoofdafvoersysteem via een drietal stuwen aan de polderdijk. Het gemaal Ellewoutsdijk slaat het water van het hoofdafvoersysteem uit op de Westerschelde. De streefpeilen in de Van Hattumpolder, Everingepolder en Zuidpolder zijn respectievelijk -40, -100 en -80 cm t.o.v. NAP.

Hellegat en Eendragtspolder

De Hellegatpolder en de Eendragtspolder behoren tot het hoofdafwateringsgebied Campen en lozen via een afsluitbare duiker op de Oude Haven. Het water uit de Oude Haven wordt via gemaal Campen uitgeslagen op de Westerschelde.

De Hellegatpolder en het oostelijke deel van de Eendragtspolder hebben een zomer/winterpeil van -30/-60 cm t.o.v. NAP. Het westelijke deel van de Eendragtspolder heeft een zomer/winterpeil van 0/-30 cm t.o.v. NAP. Peilhandhaving in de zomer is onder droge omstandigheden niet altijd mogelijk door een tekort aan water als gevolg van het ontbreken van een wateraanvoermogelijkheid.

De huidige drooglegging is grotendeels afgestemd op de landbouw. De hoger gelegen, drogere gronden zijn al van oudsher in gebruik als bouwland. De lager gelegen, nattere gronden waren oorspronkelijk minder geschikt voor bouwland en deden dienst als grasland. De behoefte aan goed bruikbare landbouwgrond heeft in de afgelopen decennia geleid tot verbetering van de waterbeheersing ten behoeve van de landbouw, waardoor ook de lager gelegen gronden als bouwland in gebruik konden worden genomen. De natuurwaarden zijn in de loop der jaren als gevolg van daarbij doorgevoerde peilverlagingen steeds meer teruggedrongen naar de laagst gelegen delen van het gebied.

Het oppervlaktewater kan worden gekarakteriseerd als zoet-brak (<300 mg/l Cl) tot brak (circa 1000 mg/l Cl). Het chloridegehalte is in de kuststreek hoger dan meer van de kust af als gevolg van de invloed van zoute kwel vanuit de Westerschelde.

5.3.2 Bodem en morfologie

De Eendragtspolder is vrij vlak en heeft een bodemligging van ongeveer 1,2 – 1,4 m+NAP. De westelijke kant van de Hellegatpolder ligt iets hoger (1,7 – 1,8 m+NAP), maar de bodemligging loopt af richting de noordoostelijke hoek (0,6 m+NAP). Aan de Westerschelde zijde van deze polders liggen de platen van Hulst die dagelijks onder water lopen onder invloed van het getij. Voor de Hellegatpolder is ook nog een klein stukje schor aanwezig dat alleen bij springtij onder water staat. Door de Platen van Hulst loopt een smalle afwateringsgeul vanaf het gemaal Campen naar de voorliggende diepe geul van de Westerschelde ('Gat van Ossenis').

De Everingepolder en de Zuidpolder hebben een gemiddelde bodemligging van rond 1m+NAP. Het niveau van de van Hattumpolder ligt net boven NAP. In deze polders zijn de verschillen in bodemligging beperkt tot enkele decimeters. Aan de Westerschelde zijde van deze polders ligt een uitgestrekt platencomplex: de Plaat van Baarland en de Slikken van Everingen. Langs de Van Hattumpolder en langs de Zuidpolder ligt nog een smalle reep op het niveau van gemiddeld hoogwater. Alleen bij springtij staat dit gebied onder water.

De toplaag van bodem in de polders wordt gekarakteriseerd als zeekleigrond. Globaal gesproken is in de polders sprake van een verloop van lichte zavel dichtbij de dijk via zware zavel tot lichte klei achterin de polders. Het lutumpercentage ($< 2 \mu\text{m}$) in deze gronden varieert van ca. 12% (lichte zavel) tot 30% (lichte klei).

Enkele impressies van de Hellagtpolder

5.3.3 Landschap

De grove onderverdeling die in het zeekleilandschap van Zeeland gemaakt wordt, is die tussen het Oudland en het Nieuwland. Het Oudland zijn de gebieden van voor 1200 AD, waar de oude, met zand gevulde geulen tegenwoordig als kreekruggen hoog in het landschap liggen met daartussen de veen- en klei-op-veengebieden die sterk zijn ingeklonken en de laagste delen (kom- en poelgronden) vormen [13].

De kreekruggen hebben van oudsher een zandig profiel en dragen de oudste wegen en bebouwing en zijn in gebruik als akkerland. De poelgronden liggen laag en door de slechte waterhuishouding én de lage ligging waren ze alleen geschikt voor weiland. Voor een groot deel is deze indeling nog steeds herkenbaar in het landschap.

Het Nieuwland bestaat uit op- en aanwassen in de getijdengeulen en langs de kust die na circa 1200 AD werden ingedijkt. Deze bestaan uit kalkrijke zandige bodems. Karakteristiek is dat de jongste polders van het Nieuwland het hoogste in het landschap liggen. Dit komt doordat de jongere polders nog niet of minder zijn ingeklonken en dat ze ontstaan zijn bij een hogere zeespiegel. De Nieuwlandpolders zijn over het algemeen wat grootschaliger en regelmatiger verkaveld dan de Oudlandpolders. Door hun bodemstructuur zijn ze geschikt voor akkerbouw.

De vijf polders in het onderzoeksgebied hebben een verschillende ontstaansgeschiedenis. De dijken, beplanting rond de dijken en de boerderijen en het bodemgebruik en ontginningspatroon zijn bepalend voor de ruimtelijke structuur van het zeekleipolderlandschap. Everingepolder en de Zuidpolder zijn Oudlandpolders en kenmerken zich door een onregelmatig ontginningspatroon. Hierbij komt dat er in beide polders boomgaarden voorkomen wat de grootschaligheid van de polder vermindert. Ondank dat zijn de polders als weids en open te karakteriseren. De Eendragtspolder (18de eeuw), Hellegatpolder (20ste eeuw), Van Hattumpolder (20ste eeuw) zijn Nieuwlandpolders. Ze hebben een regelmatig ontginningspatroon en hebben weinig tot geen opgaande beplanting. Deze drie polders zijn als zeer weids te karakteriseren.

Door de rijke historie van het Oudland van de Zak van Zuid-Beveland zijn daar veel rijksmonumenten te vinden. Ook binnen de gemeente Terneuzen (waar de Eendragtspolder en Hellegatpolder toe behoren) liggen een aantal rijksmonumenten. Echter in geen van de vijf polders waar het in dit document over gaat komen rijksmonumenten voor. De provincie Zeeland kent daarnaast geen provinciale monumenten lijst. Anders dan de gemeente Terneuzen, kent de gemeente Borsele, wel een gemeentelijke monumentenlijst. Binnen de polders liggen echter geen gemeentelijke monumenten, wel ligt aan de Vijfzoodijk 3 een beeldbepalend pand.

De archeologische verwachtingswaarde voor de Zuidpolder, Eendragtspolder en de Hellegatpolder is zeer laag tot laag. De verwachtingswaarde in de Van Hattumpolder en de Everingepolder variëren van middelhoog bij de grens met de Ellewoutsdijkpolder tot zeer laag richting de Westerscheldedijk.

Enkele impressies van de Everingepolder

In de Everingepolder bevindt zich een karakteristiek plasje. De Everingepolder, Zuidpolder en de Van Hattumpolder behoren tot het Nationale landschap de Zak van Zuid-Beveland. De Zak van Zuid-Beveland was eerder al aangewezen als 'Waardevol Cultuurlandschap' (WCL), waar voornamelijk via stimuleringsmaatregelen aan de kwaliteit van het landschap gewerkt werd. Omdat cultuurhistorie een essentieel aspect is van de landschappelijke kwaliteit, valt het nationale landschap de Zak van Zuid-Beveland gedeeltelijk samen met Belvedere-gebied Zuid-Beveland. Met de introductie van de Nationale Landschappen is dat beleid voor het behoud van de landschappelijke kwaliteit versterkt.

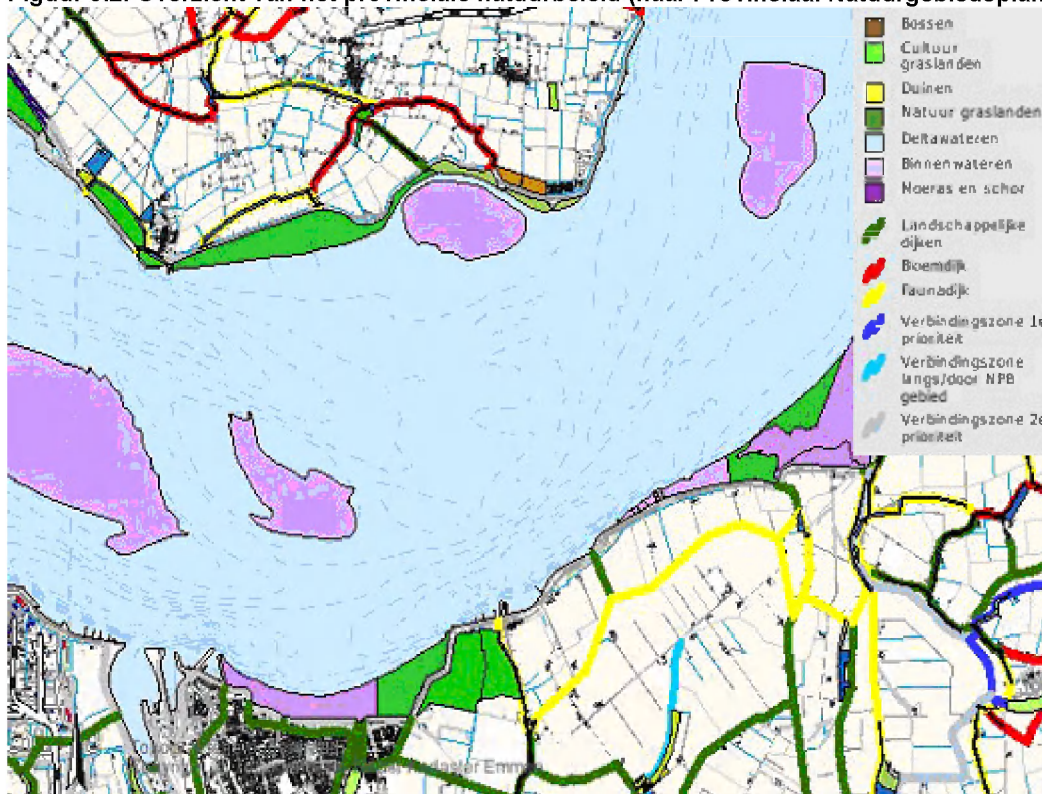
5.3.4 Natuur

De polders bestaan voornamelijk uit grootschalige, soortenarme akkers. In de akkers foerageren vogels als Fazant en Patrijs. 's Winters worden de akkers gebruikt door allerlei wintervogels. In de Zuidpolder zijn relatief veel boomgaarden aanwezig, waar soorten als Groene specht te verwachten zijn. De meeste natuurwaarden liggen echter in de structuren aangrenzend aan de akkers: dijken, watergangen en buitendijkse gronden. Een groot aantal hiervan is dan ook aangewezen in het provinciale natuurbeleid (figuur 5.2). Deze aanwijzingen vertegenwoordigen zowel bestaande natuurwaarden als potentiële (dus te ontwikkelen) natuurwaarden. Op nationaal niveau is de gehele Westerschelde met buitendijkse gebieden aangemeld als Habitatrichtlijngebied en aangewezen als Vogelrichtlijngebied. Voor de goede orde: de betreffende polders zijn niet binnen deze richtlijnen begrensd.

In binnendijken vinden genoemde vogels, maar ook bijvoorbeeld Roodborsttapuit en Steenuil, geschikte nestgelegenheid. Daarnaast zijn dijken van belang als leefgebied voor kleine zoogdieren en als oriëntatieroute voor vleermuizen. Op sommige dijken, zoals de Zuidpolderdijk aan de noordzijde van de Zuidpolder, komen daarnaast goed ontwikkelende dijkvegetaties met onder andere Wilde marjolein en Gewone agrimonie voor. De bloemrijke omstandigheden gaan gepaard met een grote rijkdom aan insecten waaronder Bruin blauwtje en Geelsprietdikkopje.

Ook watergangen en oeverstroken herbergen bijzondere soorten. In rietstroken broedt Blauwborst en foerageert Bruine kiekendief. Op enkele plaatsen, in de Zuidpolder, Everingepolder en Kleine Eendragtspolder, heeft zich (soortenrijk) moeras en nat grasland ontwikkeld.

Figuur 5.2. Overzicht van het provinciale natuurbeleid (naar Provinciaal Natuurgebiedsplan)

Grenzend aan de polders liggen buitendijks enkele slik- en schorcomplexen en platen, zoals de Zuidgors en de Plaat van Baarland. Op de schorren een slikken staat een groot aantal bijzondere planten, als Schorrezoutgras en Lamsoor. Veel verschillende wadvogels foerageren op de slikken, de schorren doen dienst als broedgebied en hoogwatervluchtplaats (Zuidgors). De platen zijn van belang als rustplaats voor de Gewone zeehond.

5.4 Sociaal-economische thema's

5.4.1 Veiligheid

Voor de veiligheid geldt dat alle deltadijken langs de polders voldoen aan de geldende norm voor de wettelijke deltaveiligheid. Dit houdt in dat de dijken bestand zijn tegen een waterstand met een overschrijdingsfrequentie van éénmaal in de 4000 jaar. In de polders bevinden zich geen hoogspanningsmasten en buisleidingen welke externe veiligheidsrisico's met zich mee zouden kunnen brengen. Wel bevinden zich in het noordwesten van de Eendragtspolder een tweetal windturbines. De afstand tot de dichtstbijzijnde woningen is dusdanig dat externe veiligheid hier momenteel geen rol speelt. In de autonome ontwikkeling bestaan geen concrete plannen voor het toevoegen c.q. uitbreiden van bovengenoemde voorzieningen of het veranderen van de dijklichamen als gevolg waarvan de veiligheid in het gebied zou kunnen veranderen. De veiligheid die samenhangt met de scheepvaart over de Westerschelde valt momenteel binnen de normen, de risicocontouren komen niet op het land. Ook hier wordt in de autonome ontwikkeling geen verandering in verwacht. In de Zuidpolder bevindt zich een oude vuilstortlocatie. Waarschijnlijk zal bij inrichting deze locatie moeten worden gesaneerd.

5.4.2 Wonen

De adressendichtheid en daarmee bevolkingsdichtheid is in de verschillende polders is zeer laag (tabel 5.1).

Tabel 5.1. Aantal bewoningsclusters met woningen in de verschillende polders

Polder	Oppervlak (ha)	Aantal woningen	bijzonderheden
Van Hattumpolder	37	0	-
Everingepolder	115	3	-
Zuidpolder	91	6	Oude vuilstortlocatie aanwezig
Eendragt polder	181	4	-
Hellegatpolder	175	1	Camping aanwezig

In de Van Hattumpolder zijn geen woningen aanwezig. In de Everingepolder en Zuidpolder bevinden zich zowel burgerwoningen als woningen die verbonden zijn aan de agrarische bestemmingen van de kavels (boerderij op erf). De burgerwoningen concentreren zich voornamelijk nabij de kern Oudelande, de agrarisch gerelateerde woningen liggen meer verspreid in de polders. In de polders in Zeeuws-Vlaanderen liggen verspreid door de polders voornamelijk woningen die gerelateerd zijn aan de agrarische bestemmingen van de kavels. Alleen in het uiterste oosten van de Eendragt polder komt een burgerwoning voor. De woningen bevinden zich in het algemeen op de koppen van de kavels aan de binnendijken of aan de zeedijk. Een uitzondering hierop wordt gevormd door de woningen in het westelijk deel van de Eendragt polder, welke meer midden op de kavel zijn gelegen.

Er zijn geen bijzondere of grootschalige woningbouwontwikkelingen voorzien in het gemeentelijke of provinciale beleid ten aanzien van wonen in de polders. Het beleid is immers vooral gericht op bundeling in en nabij bestaande kernen en bestaande bebouwingsassen.

5.4.3 Verkeer

Door of langs de polders lopen geen nationale snel- of autowegen. Wel lopen er door en langs de polders wegen die onderdeel uitmaken van de regionale en lokale verkeersstructuur.

In tegenstelling tot de andere polders worden de Hellegatpolder en Van Hattumpolder niet geheel omringd door (auto)wegen. Een aantal polders, namelijk de Everingepolder, Eendragt polder en Hellegatpolder, worden ook doorkruist door wegen. De wegen langs de zeedijken zijn voornamelijk gelegen aan de voet (landzijde) van de zeedijken. De wegen langs en door de polders lopen voornamelijk op dijklichamen. Doorgaande wegen zijn verhard, wegen naar woningen zijn incidenteel onverhard. De verkeersintensiteit op de wegen is vanwege de lagere orde in de hiërarchie van verkeersstructuur laag. Verhoudingsgewijs is de verkeersintensiteit op de zeedijk langs de westoever van de Westerschelde hoger. De meeste automobilisten gebruiken deze dijk als doorgaande route.

Het provinciale beleid in ogenschouw nemende zijn de komende jaren geen grootschalige of bijzondere veranderingen te verwachten in de hierboven beschreven verkeersstructuur.

Enkele impressies van de Eendragtspolder

5.4.4 Landbouw

De werkgelegenheid in de polders richt zich uitsluitend (met uitzondering van de camping in de Hellegatpolder) op landbouw. Het gemeentelijke en provinciale beleid in ogenschouw nemende worden hier geen veranderingen verwacht in de nabije toekomst.

Het huidige ruimtelijke beleid van de provincie richt zich op het verder versterken van de agrarische kwaliteiten van de polders. In de op Zuid-Beveland gelegen polders zal dit gebeuren in combinatie met de specifieke regionale kwaliteiten. In het bijzonder zullen de mogelijkheden voor een combinatie met aquacultuur of plattelandstoerisme nader onderzocht dienen te worden.

5.4.5 Recreatie

De polders worden vooral gebruikt voor extensieve recreatie, in het bijzonder fietsrecreatie. Door de polders aan de oostelijke oever van de Westerschelde lopen twee bewegwijzerde fietsroutes (Boerenlandroute en Zak van Zuid-Bevelandroute) en door de polders aan de westelijke oever lopen drie bewegwijzerde routes (Maagd van Gent route, Mauritsroute en Fortenroute). De dijklichamen zijn deels openbaar toegankelijk voor dagrecreanten. Oever- en waterrecreatie is echter alleen mogelijk ter hoogte van de Hellegatpolder. Daar bevindt zich aan de voet van de zeedijk tevens een camping van ongeveer 5 ha (met stacaravans en toeristische kampeerplaatsen).

Geen van de polders is aangewezen als een gebied voor het concentreren van recreatieve voorzieningen. Er zijn dan ook geen grootschalige ontwikkelingen in de vorm van bijvoorbeeld nieuwe campings of vakantieparken voorzien. Wel zal (zoals hierboven ook aangegeven) in de toekomst naar meer mogelijkheden worden gezocht voor een combinatie landbouw in de vorm van plattelandstoerisme.

6 UITWERKING VAN DE VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN TE ONDERZOEKEN ALTERNATIEVEN

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de voorgenomen activiteit en de in het milieueffectrapport te onderzoeken alternatieven nader toegelicht. Zoals reeds in hoofdstuk 2 is aangegeven is voorafgaand aan dit onderzoekskader reeds een uitgebreid onderzoek uitgevoerd naar een gebiedsselectie voor minimaal 295 ha estuariene natuur, die ecologisch en maatschappelijk het meest geschikt is. De in deze studie uitgevoerde gebiedsselectie heeft geschikte bouwstenen opgeleverd voor minimaal 295 ha estuariene natuur in het middengebied. Hiermee is een beperkt aantal realistische alternatieve gebiedscombinaties beschikbaar, die in het kader van de m.e.r.-procedure verder kan worden uitgewerkt. De uitgevoerde gebiedsselectie zal in het MER onderbouwd worden weergegeven, opdat de m.e.r.-procedure formeel ook aan de vereisten van de strategische milieubeoordeling zal voldoen.

De in de gebiedselectie gemaakte keuzen voor (vier) combinaties van gebieden zal in het MER op globaal inrichtingsniveau worden uitgewerkt. Dit betekent dat voor alle in de beschouwing te nemen alternatieven schetsmatig zal worden aangegeven hoe de gebieden zullen worden ingericht. Waar nodig en zinvol zullen daarbij tevens varianten voor de inrichting worden ontwikkeld. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan optimalisaties in de vorm van locale aanpassingen aan dijktracé's.

6.2 Nulalternatief

In het nulalternatief is geen sprake van uitvoering van de voorgenomen activiteit. Het nulalternatief vormt een voortzetting van de huidige situatie. Bij de beschrijving van de nut en noodzaak voor de ontwikkeling van estuariene natuur in hoofdstuk 2 is aangegeven dat voortzetting van de huidige situatie niet leidt tot herstel van verloren gegane natuurwaarden. Er is dus geen reëel nulalternatief, waarmee aan de doelstelling van de voorgenomen activiteit kan worden voldaan.

6.3 Meest milieuvriendelijk alternatief en voorkeursalternatief

Het meest milieuvriendelijk alternatief wordt ontwikkeld nadat alle uitgewerkte combinaties van gebieden met bijbehorende varianten op de effecten voor het milieu zijn beoordeeld en vergeleken. Het meest milieuvriendelijk alternatief wordt gebaseerd op één van de uitgewerkte combinaties, die na het nemen van realistische mitigerende maatregelen de geringste resulterende effecten voor het milieu oplevert.

In het MER zal tevens het voorkeursalternatief worden aangegeven. Het voorkeursalternatief zal worden vastgesteld nadat alle alternatieven met elkaar zijn vergeleken en nadat de resultaten van de kosteneffectiviteitanalyse (zie paragraaf 7.6) van de verschillende alternatieven beschikbaar zijn. Het voorkeursalternatief wordt in het MER evenals de andere alternatieven uitgewerkt op globaal inrichtingsniveau.

Het voorkeursalternatief zal ten behoeve van de besluitvorming in het kader van de rijksprojectenprocedure meer gedetailleerd worden uitgewerkt tot een inrichtingsplan. De uitwerking tot een inrichtingsplan valt buiten de m.e.r.-procedure.

6.4 Randvoorwaarden en uitgangspunten voor de alternatieven

Voor de uitwerking van de alternatieven en de op te stellen inrichtingsvarianten is een uitgebreid programma van eisen geformuleerd [12]. Dit programma van eisen vormt het vertrekpunt voor de uitwerking in het MER. De belangrijkste randvoorwaarden en uitgangspunten worden hierna kort toegelicht.

De belangrijkste randvoorwaarde voor de inrichting is dat de veiligheid te allen tijde is gegarandeerd. Primaire uitgangspunten zijn de natuurdoelen (voedselrijk slik en jong schor) en de vijf polders die binnen het zoekgebied liggen.

Veiligheid

Aanleg van nieuwe primaire waterkeringen, die voldoen aan de veiligheidseisen; de deltaveiligheid tegen overstromen moet blijvend zijn gegarandeerd. Uit de primaire uitgangspunten worden algemene praktische uitgangspunten voor de inrichting afgeleid. Daarnaast worden er op basis van de gebiedskenmerken per polder specifieke inrichtingseisen opgesteld.

Natuurdoelen

De natuurdoelen zijn vastgelegd in het Natuurprogramma Westerschelde [14]. Primair doel is de ontwikkeling van jong schor en voedselrijk slik in open verbinding met de Westerschelde.

Zoekgebied

Binnen het MER zullen onder andere de volgende vier combinaties van gebieden worden uitgewerkt en beoordeeld:

- Eendragtspolder + Hellegatpolder (356 ha).
- Van Hattumpolder + Everingepolder met Hellegatpolder (327 ha).
- Van Hattumpolder + Everingepolder met Eendragtspolder (333 ha).
- Van Hattumpolder + Everingepolder + Zuidpolder met een kleinere variant van de Hellegatpolder (330 ha).

Deze combinaties bezitten alle een ruime begrenzing; de totale oppervlakte bedraagt meer dan 295 ha, waardoor er ruimte is voor lokale aanpassingen als dat zinvol lijkt. Mogelijk kunnen hiermee huizen buiten het te ontpolderen gebied blijven door het dijktracé lokaal aan te passen. Deze mogelijke aanpassingen zullen als varianten in het MER worden meegenomen.

Voor de alternatieven gelden voorts de volgende afgeleide functionele uitgangspunten:

- Stabiliteit.

Vanuit veiligheidsoogpunt dient de nieuwe zeedijk te voldoen aan de technische eisen die hieraan gesteld worden. De ontwikkeling van slik en schor voor de nieuwe dijk leidt tot voorland dat de golfwerking op de dijk afremt en daarmee de veiligheid extra zal versterken

- *Efficiëntie.*

Om praktische redenen, kosten en efficiëntie wordt uitgegaan van een gesloten grondbalans. De benodigde grond voor de aanleg van de nieuwe dijk valt hier buiten, omdat op dit moment niet bekend is of de in het gebied aanwezige grond (klei) hiervoor geschikt is en in hoeverre het materiaal van de bestaande dijk nog geschikt c.q. beschikbaar is in verband met het al dan niet handhaven van delen van de bestaande dijk. Daarnaast wordt in het kader van efficiëntie bij de nieuwe begrenzing gekozen voor een zo kort mogelijk tracé. Mits voldaan kan worden aan de vrije getijdewerking worden delen van oude zeedijk gehandhaafd. Hiermee kan tevens het sedimentatieproces worden bespoedigd.

- *Natuurlijkheid.*

Het belangrijkste uitgangspunt vanuit natuurlijkheid is een vrije getijdewerking. Dit is richtinggevend voor de minimaal gewenste contactzone tussen het gebied en de Westerschelde. Daarnaast wordt een minimum aan inrichtingsmaatregelen nagestreefd. De hydrodynamiek van het systeem zal in belangrijke mate bepalen hoe het gebied er uit gaat zien. De inrichtingsmaatregelen zijn primair gericht op het bespoedigen van de natuurlijke processen.

- *Verhouding tussen slik en schor.*

Vanwege de natuurlijke successie van slik naar schor is een iets grotere oppervlakte gewenst van slik dan van schor. Daarom is gekozen voor een na te streven verhouding van circa 50 % schor en circa 50% voedselrijk slik.

- *Oppervlakte.*

De nieuw te maken dijk mag niet ten koste mag gaan van ruimtebeslag in de aangelegen polders. Dit betekent dat rekening moet worden gehouden met een potentieel verlies van circa 10% van de oppervlakte voor de nieuw te maken of te versterken dijk.

- *Ontwikkelingstermijn.*

Er wordt gestreefd naar de ontwikkeling van schor op de middenlange termijn (10-15 jaar), aansluitend bij de Ontwikkelingsschets. Hiervoor dient een significant deel van de polders zodanig hoog te liggen of in profiel gebracht te worden dat een dergelijke ontwikkeling mogelijk is.

- *Duurzaamheid*

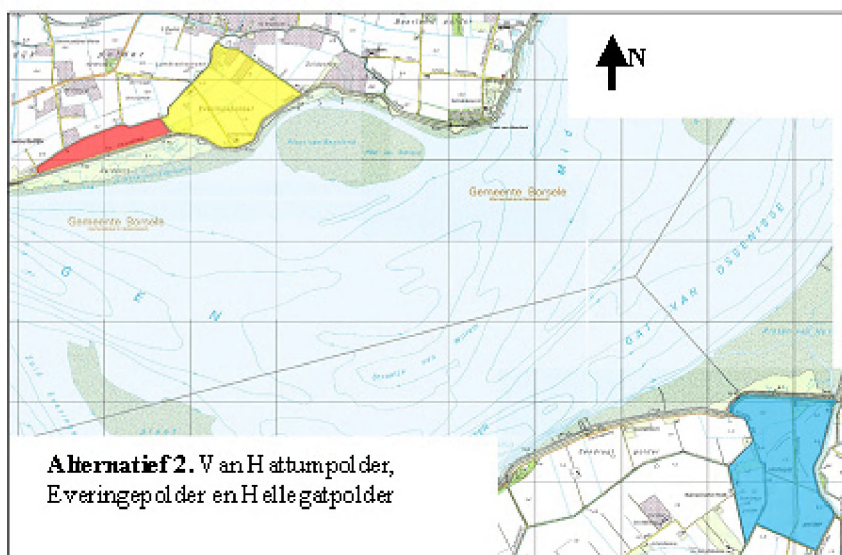
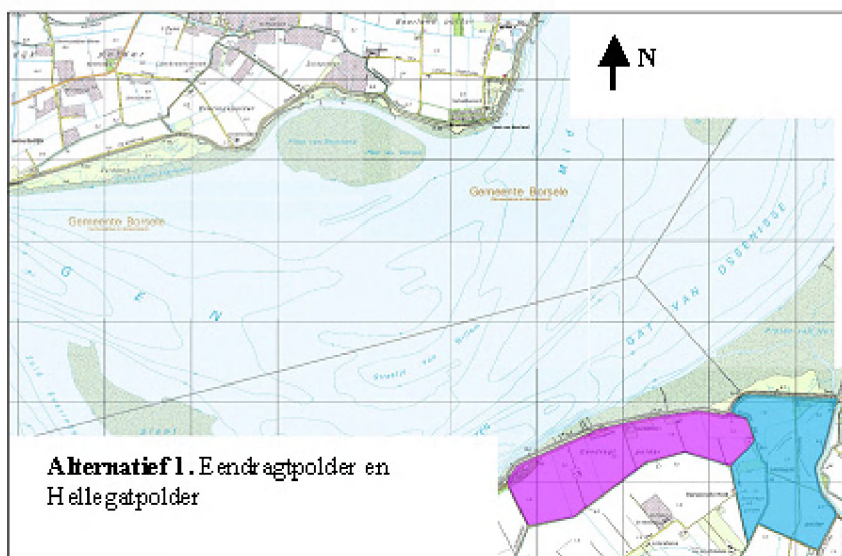
Vanuit het oogpunt van duurzaamheid wordt uitgegaan van eenmalige inrichtingsmaatregelen. Dit betekent dat bij onzekerheden bij de inrichting moet worden ingespeeld op deze onzekerheden om te voorkomen dat later nieuwe maatregelen noodzakelijk zijn. Dit geldt onder andere voor het aanleggen van geulen.

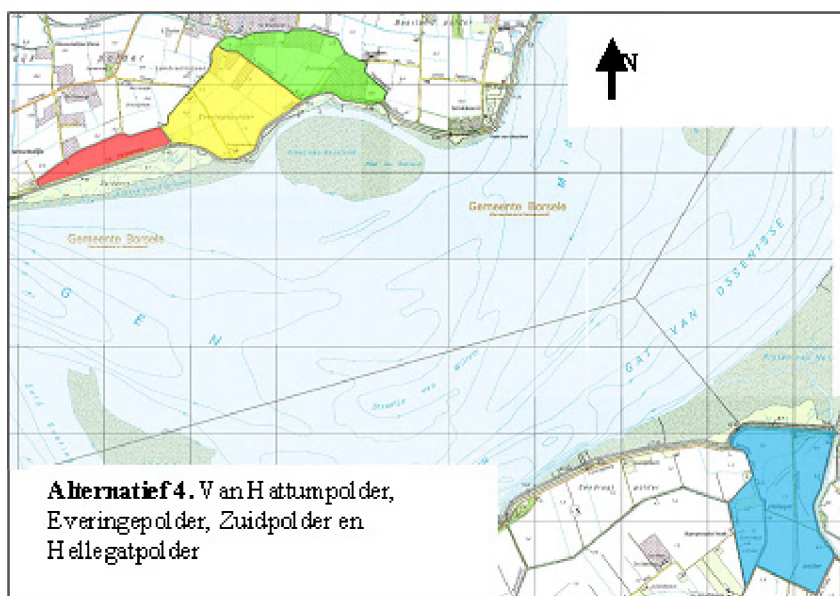
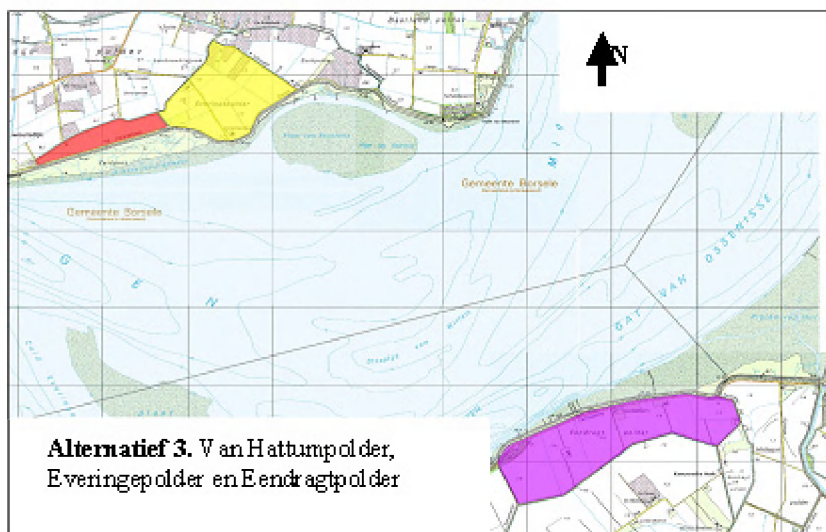
6.5 Te onderzoeken alternatieven

Zoals aangegeven in paragraaf 6.3 ligt de focus voor de alternatieven op het zoekgebied waarbij in beginsel vier combinaties aan de orde zijn (figuur 6.1).

Naast de beoordeling van deze alternatieven voor de milieuthema's en de sociaal-economische thema's, wordt in het MER minimaal een meest milieuvriendelijk alternatief en een voorkeursalternatief ontwikkeld (zie ook paragraaf 6.3). Bij de voor de alternatieven op te stellen inrichtingsschetsen zal tevens worden aangegeven welke potentiële mogelijkheden deze bieden voor medegebruik of combinaties van functies. De eventuele uitwerking hiervan vindt niet in het MER plaats maar zal vorm krijgen in het inrichtingsplan voor het voorkeursalternatief.

Figuur 6.1. Overzicht van de vier combinatie van polders binnen het zoekgebied

7 GLOBALE BESCHRIJVING VAN DE GEVOLGEN VAN DE VOORGENOMEN ACTIVITEIT

7.1 Inleiding

De voorgenomen activiteit zal gevolgen hebben voor een aantal milieu-thema's maar ook sociaal-economische thema's. de thema's waarop in het MER de effecten van het initiatief worden beoordeeld, zijn:

- Milieu-thema's:
 - o water
 - o bodem en morfologie
 - o landschap (inclusief de aardkundige, archeologische en cultuurhistorische waarden)
 - o natuur
 - o hinder
- Sociaal-economische gevolgen:
 - o veiligheid
 - o wonen
 - o verkeer
 - o landbouw
 - o recreatie

Daarnaast zal aandacht besteed worden aan de gevolgen voor andere bij het project betrokken belangen én de gevolgen voor ruimtelijk beleid.

De voorgenomen activiteit zal in een aantal alternatieven worden uitgewerkt (hoofdstuk 6, figuur 6.1). Deze zullen in het MER zowel op hun effecten binnen het plangebied als voor de directe omgeving worden beoordeeld. Bij de beoordeling worden de alternatieven vergeleken met de referentiesituatie (huidige situatie + autonome ontwikkeling). Voorts zal er een onderscheid worden gemaakt in effecten tijdens de uitvoering en de effecten in de eindfase.

In paragraaf 7.3 en 7.4 wordt een globale beschrijving van deze gevolgen voor de genoemde thema's weergegeven. Voor infrastructuurprojecten, waarvoor de rijksprojectenprocedure wordt gehanteerd is tevens de zogenaamde OEI-leidraad (Overzicht Effecten Infrastructuur) van toepassing. In het kader van de OEI-leidraad zal een kosteneffectiviteitsanalyse worden uitgevoerd (par 7.6).

7.2 Beoordelingskader

In onderstaand overzicht is het voorlopige beoordelingskader weergegeven voor de bepaling van de effecten van de alternatieven. De te beschouwen thema's zijn onderverdeeld naar milieuthema's en sociaal-economische thema's. In het MER zal dit beoordelingskader definitief worden ingevuld.

Tabel 7.1. Voorzet voor het beoordelingskader voor de verschillende MER-thema's

Milieu-thema's		
Thema	Aspect	Beschrijving effect
Water	Hydrodynamiek Schelde-estuarium	Veranderingen in getij-amplitude, looptijd en verblijftijd
	Kwel/infiltratie	Verandering in kwel/infiltratie
	Oppervlaktewaterkwaliteit	Verandering in waterkwaliteit.
	Grondwaterkwaliteit	Verandering in kwel/infiltratie
	Afwatering aanliggende watersystemen	Mogelijkheid van afwateren onder vrij verval en noodzaak voor aanpassingen infrastructuur
Bodem en morfologie	Bodemverontreiniging	Aantallen gevallen van bodemverontreiniging en ernst verontreinigingen
	Sedimentatie en erosie van zand en slib	Beschrijving van proces van sedimentatie en erosie,
	Ontwikkeling van het geulpatroon	snelheid van vorming kreken en geulenstelsel
	Grondverzet	hoeveelheden
Landschap	Cultuurhistorische waarde	Verdwijnen van waarden
	Landschappelijke structuur	Verandering van structuur, openheid en schaal
	Archeologische waarde	(Kans op) versterking van archeologisch bodemarchief
	Landschappelijke beleving	Verandering van beleving
	Uniciteit (Nationaal Landschap)	Effect op de herkenbaarheid van oorsprong, ontstaansgeschiedenis en huidige functies
Natuur	Ecotopen en algehele natuurkwaliteit	Effect op ecotopenaandeel en –verdeling
		Effect op karakteristieke soorten per ecotoop
	Natuurbeschermingswet: Speciale beschermingszone Habitatrichtlijn	Effect (areaalverlies en verstoring) op beschermde habitats en soorten in het aanliggende Natura 2000 gebied De Westerschelde en mogelijk op andere omringende Natura 2000 gebieden
	Natuurbeschermingswet: Speciale beschermingszone Vogelrichtlijn	Effect (verstoring en verlies aan areaal broed-, foerageer- en rustbiotoop) op beschermde soorten in het aanliggende Natura 2000 gebied De Westerschelde en mogelijk op andere omringende Natura 2000 gebieden
	Flora- en faunawet	Effect op beschermde soorten binnen plangebied
		Effect op beschermde soorten in aanliggende gebieden
	Kaderrichtlijn Water	Effect op indicatorsoorten en/ of soortgroepen
Hinder	Geluid	Toetsing geluidbronnen tijdens uitvoering aan vigerende normstellingen
	Stof	Toetsing verwachte stofconcentraties aan normen luchtkwaliteit
	Verkeersbewegingen	Aantallen verkeersbewegingen tijdens uitvoering en verandering in verkeersbewegingen eindsituatie

Sociaal-economische thema's		
Thema	Aspect	Beschrijving effect
Veiligheid	Vereiste stabiliteit waterkering	Aantal en zwaarte van aanpassingen primaire keringen
	Scheepvaart	Afstand veiligheidscontouren scheepvaart tot woonbebouwing
Wonen	Woningen	Aantal te amoveren woningen
Verkeer	Infrastructuur	Aanpassingen in wegen en kunstwerken
Landbouw	Functiewijziging	Oppervlakte verlies landbouwareaal
	Bedrijven	Aantal en aard te amoveren bedrijven
Recreatie	Accommodaties en voorzieningen	Aantal en aard te amoveren accommodaties en voorzieningen
	Routes	Aantal en kwaliteit van routes

7.3 Milieuthema's

7.3.1 Water

In het onderzoek voor water zijn de volgende deelaspecten van belang:

- hydrodynamiek;
- grondwaterstroming;
- waterkwaliteit grond- en oppervlaktewater;
- afwatering van aanliggende polders.

Het verleggen van de dijk zal de beweging van het oppervlaktewater (hydrodynamiek) en het grondwater in en rondom de desbetreffende polder veranderen. Voor de realisatie wordt mogelijk grondwaterbemaling toegepast om het project in droge omstandigheden uit te voeren (bijv. bouwputten, sleuven). Door de introductie van de getijdedynamiek in de polder zullen effecten optreden voor de hoogwaterstanden langs de Westerschelde, het chloridegehalte en veranderingen in kwel en infiltratie in de aanliggende polders.

De invloed op de waterkwaliteit is sterk gekoppeld aan veranderingen in de zout- en slibdynamiek. De concentratie slib in de waterkolom is relatief laag in dit deel van het Schelde-estuarium en het zoutgehalte is relatief hoog. Door de getijdedynamiek kan ook de zuurstofhuishouding veranderen ('verversing'). Verwacht wordt dat de introductie van getijdendynamiek een positieve impact zal hebben op de waterkwaliteit.

7.3.2 Bodem en morfologie

Bij de inrichting van de polder zal de bestaande bodem veranderen door het verwijderen van vegetatie en vergraving. De bestaande bodem, zal lokaal worden verdiept ten behoeve van de geulvorming. Het uitkomend materiaal zal in het gebied zelf worden gebruikt, bijvoorbeeld voor het ophogen van specifieke delen. Daarbij zal de binnendijkse polderbodem worden vervangen door buitendijkse bodems. Vervolgens zal de bodem in de tijd verder evolueren door de interactie tussen de bodem en de hydrodynamiek. Op sommige plaatsen zullen afzettingen plaatsvinden, terwijl op andere plekken juist erosie zal plaatsvinden.

Belangrijke effecten die in het kader van bodem en morfologie onderzocht zullen worden, zijn:

- sedimentatie en erosie van zand en slib;
- ontwikkeling van het geulpatroon;
- bodemverontreiniging.

7.3.3 Landschap

Belangrijke aspecten binnen het thema landschap zijn cultuurhistorische waarden, archeologische waarden, landschappelijke structuur en landschapsbeleving.

De landschapsstructuur is voornamelijk bepaald door de lange agrarische geschiedenis en de meer recente inpolderingen. De structuur (openheid, kleinschaligheid) is van grote invloed op de landschapsbeleving (overzichtelijkheid, herkenbaarheid van historie, zichtlijnen, mogelijkheden tot beleving van kleinschaligheid) en de uniciteit van de polders. Bij het omvormen en verdwijnen van de polders zullen deze aspecten naar verwachting negatief beïnvloed worden: bestaande structuren verdwijnen en/ of worden deels (dijken) omgelegd. Bij het terugleggen van de zeedijk zal openheid en de schaal van het landschap van de verschillende polders veranderen. Bepalend hiervoor is de resterende maat van de polder. Een nevenaspect hierbij is de overzichtelijkheid van het polderlandschap.

Door toevoeging van het natuurlijke slikken- en schorrenlandschap kan de landschapsbeleving wel mogelijk een andere vorm krijgen. De uniciteit verandert van het herkennen van de huidige naar de herkenbaarheid van het ontstaan van het landschap. In dit kader zal het effect op de doelstelling en uitgangspunten voor het Nationaal Landschap worden beschouwd.

Cultuurhistorische waarden en objecten zullen voor zover deze in de om te vormen polders liggen verdwijnen, voor zover deze aan de polders grenzen worden de waarden mogelijk aangetast. Indien de verwachting bestaat dat de voorgestelde maatregelen zullen leiden tot mogelijke aantasting van archeologische waarden, zal een archeologisch vooronderzoek moeten worden uitgevoerd. Eventuele aardkundige en cultuurhistorische objecten in het plangebied zullen voor het MER worden geïnventariseerd. Zij zullen waar mogelijk worden opgenomen in de inrichtingsalternatieven.

7.3.4 Natuur

De huidige en potentiële natuurwaarden binnen het plangebied worden in beeld gebracht samen met de consequenties voor deze waarden als gevolg van de werkzaamheden, inrichting en beheer volgens de alternatieven. Hierbij wordt met name toegespijst op de onder de Flora- en faunawet beschermde soorten en de eventuele verplichting tot mitigerende en compenserende maatregelen. Bijzondere aandacht wordt gevraagd voor de beschermde status van de buitendijkse delen rond het plangebied. Van de gebieden welke onder bescherming van de Natuurbeschermingswet vallen, worden het begrensd oppervlak, bepaalde soorten en habitattypen (zogenaamde kwalificerende soorten en habitattypen) beschouwd. Directe en indirecte effecten van de alternatieven op deze soorten en habitattypen en daaruit voortvloeiende verplichtingen als mitigatie en compensatie worden in kaart gebracht. Het verdient hierbij aanbeveling parallel aan de m.e.r. een habitattoets in te zetten.

In het MER wordt expliciet aandacht besteed aan de mate van realisatie van de verschillende te compenseren natuurdoeltypen en de relevante randvoorwaarden en oppervlakten voor ontwikkeling en duurzaam voortbestaan ervan. Dit kan als doelrealisatie in het MER worden meegenomen.

7.3.5 Hinder

Bij de uitvoering van de werkzaamheden kan sprake zijn van stof, verkeers- en/ of geluidshinder voor de omgeving. Voor de mate van stofhinder en (geluids)overlast is met name de omvang van de werkzaamheden, de wijze van transport, de uitvoeringsduur en het moment waarop de werkzaamheden worden uitgevoerd (windrichting) van belang. Een ander belangrijk aspect van de werkzaamheden is hinder door geluid en verkeersveiligheid en geluid door transport. Met name de transportbewegingen per vrachtauto zal tot overlast voor woon- en leefmilieu in de omgeving kunnen leiden.

De optredende effecten zullen getoetst worden aan geldende normen. Daarnaast zal aandacht worden besteed aan veranderingen in het verkeer van en naar de natuurgebieden door verkeersaantrekkende werking van het nieuwe natuurgebied. Voor alle genoemde hinderaspecten zal inzicht worden gegeven in de situatie tijdens de aanleg en in de eindsituatie.

7.4 Sociaal-economische thema's

7.4.1 Veiligheid

Door het aanbrengen van openingen in de dijken die tot de primaire waterkeringen behoren verandert de veiligheidssituatie tegen overstroming. De mogelijk resterende dijkgedeelten zullen in de nieuwe situatie nog steeds een functie als waterkering hebben; zij hebben een belangrijke golfremmende werking. In het MER zal onderzocht worden of aanpassingen nodig zijn aan de eerstvolgende dijk om de deltaveiligheid van het achter deze dijk liggende gebied blijvend te kunnen garanderen. De huidige veiligheid zal immers te allen tijde gewaarborgd dienen te zijn.

Ter hoogte van het Gat van Ossensisse kruisen een aantal kabels de Westerschelde, die aan land komen bij de Eendragtspolder en Hellegatpolder. De kabels zijn niet voorzien op "onder water zetten", hetgeen betekent dat er aanpassingen binnen de huidige tracés nodig zullen zijn of dat er gezocht moet worden naar andere tracé-maatregelen.

7.4.2 Wonen

De voorgenomen ontwikkeling houdt in dat de in de toekomstig natuurgebied gelegen woningen verwijderd zullen moeten worden. Afhankelijk van de gekozen polders zal dit meer of minder woningen betreffen.

7.4.3 Verkeer

Door de verlegging van de zeedijken landinwaarts zullen de routes over de zeedijk mogelijk minder direct of logisch worden, met als gevolg een toename van sluipverkeer over de binnendijken. Dit geldt naar verwachting in het bijzonder op de westelijke oever van de Westerschelde. Zo zal bij een keuze voor dijkteruglegging bij de Hellegatpolder, zonder dijkteruglegging bij de Eendragtspolder de route tussen de Hooglandpolder en de Eendragtspolder langer worden. Automobilisten kunnen er in dat geval mogelijk voor kiezen verder binnendoor over de binnendijken hun weg te vervolgen, waardoor de verkeersintensiteiten hier toenemen. Afhankelijk van de specifieke kwaliteiten van deze wegen kan dit leiden tot verkeersopstoppen, geluidsoverlast en toenemende verkeersonveiligheid. Dit is (in mindere mate) ook het geval bij een keuze voor de Everingepolder en Zuidpolder.

7.4.4 Landbouw

De voorgenomen ontwikkeling betekent dat het areaal aan landbouwgrond af zal nemen door realisatie van estuariene natuur. Bepaalde agrarische bedrijven zullen hierdoor verplaatst of beëindigd worden(zie ook paragraaf 7.5). Afhankelijk van de gekozen polders betreft het een groter of kleiner oppervlak en tevens een afname van een bepaalde teeltsoort. Mogelijk bestaan er wel kansen voor nieuwe ontwikkelingen in de vorm van aquacultuur.

7.4.5 Recreatie

De effecten ten aanzien van natuur worden verwacht het grootst te zijn bij een keuze voor de Hellegatpolder aangezien in dat geval de daar gelegen camping zal moeten verdwijnen c.q. naar elders verplaatst zal moeten worden. Ten aanzien van de fietsrecreant zullen mogelijk andere of langere routes ontstaan die leiden langs andere landschappen of andere vergezichten inhouden. Mogelijk kan de nieuwe estuariene natuur tevens een functie vervullen voor (natuurgerichte) recreatie.

7.5 Ruimtelijk beleid

Medegebruik en functiecombinaties van de alternatieven na inrichting worden niet uitgesloten, mits de primaire natuurfunctie van de gebieden hierdoor geen negatieve effecten ondervindt. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan zeecultures en recreatief medegebruik.

Voor de agrarische sector is flankerend beleid ontwikkeld, waarin een pakket van maatregelen is opgenomen voor zowel individuele belanghebbenden als voor de sector als geheel. In overleg met de ZLTO, en getoetst door het rijk is een pakket van maatregelen voor de agrarische sector neergelegd. Dit beoogt een goede medewerking op vrijwillige basis in combinatie met een impuls voor direct betrokkenen agrariërs en de landbouwsector als geheel, op een zodanige wijze dat voldaan wordt aan de geldende regelgeving.

Voor individuele eigenaren en pachters geldt, dat medewerking aan verkoop of pachtbeëindiging gestimuleerd wordt met een medewerkingtoeslag. Daarnaast is het proces gericht op een volwaardige doorstart van de bedrijfsvoering elders voor die agrariërs, die als gevolg van de natuurontwikkeling verplaatsen naar een concreet nieuw bedrijf. In Provinciale Staten van 7 oktober 2005 is aangegeven dat als uitgangspositie geldt dat de grondverwerving op basis van vrijwilligheid plaatsvindt.

Voor de sector als geheel wordt het verlies aan landbouwareaal en aan landbouwontwikkelingsmogelijkheden gecompenseerd door het beschikbaar stellen van een goed uitgeruste grondruilbank in de aan de Westerschelde grenzende regio's (Zeeuws-Vlaanderen en de Bevelanden) met bijbehorende kavelaanvaarding en het beschikbaar stellen van middelen voor nader te selecteren ontwikkelingsprojecten. De totale middelen hiervoor bedragen maximaal EUR 13 miljoen en maken onderdeel uit van het totale voor het Natuurpakket Westerschelde beschikbare budget. De betreffende middelen zijn onlosmakelijk verbonden met de omvang van het beslag van de natuurontwikkeling op de landbouwgronden.

7.6 Kosteneffectiviteitanalyse

Aangezien de voorziene gebiedsontwikkeling onderhevig is aan de rijksprojectenprocedure en de OEI-Leidraad (Onderzoek Effecten Infrastructuur) van toepassing is, zullen in principe ook kosten en baten in beeld worden gebracht voor de verschillende alternatieven. Volgens de OEI-Leidraad wordt het project in principe getoetst middels een Maatschappelijke Kosten Baten Analyse (MKBA). MKBA is een evaluatiemethode waarmee de ontwikkelde alternatieven met elkaar worden vergeleken met betrekking tot de maatschappelijke consequenties. In een MKBA worden voor elk van de alternatieven de voor- en nadelen voor alle betrokkenen (overheid, bedrijven en burgers) in beeld gebracht en zoveel mogelijk in geld uitgedrukt. Hiermee kan het maatschappelijke rendement van de varianten voor de Nederlandse samenleving (en de regio) worden bepaald.

In dit geval zullen de baten van de te ontwikkelen natuur voor alle alternatieven nagenoeg gelijk zijn, zoals uit eerder onderzoek in het kader van de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde –estuarium” is geconcludeerd. De verschillen tussen de alternatieven concentreren zich op de kosten. Het bepalen van de baten, wat in principe voor natuurprojecten niet eenvoudig is, is in dit geval minder zinvol. De in het kader van OEI uit te voeren analyse zal zich daarom richten op de kosten. Deze zullen middels een kosteneffectiviteitsanalyse (KEA) in beeld worden gebracht.

De effecten in een kosteneffectiviteitsanalyse worden, anders dan in een maatschappelijke kosten-batenanalyse uitgedrukt in termen van het uiteindelijke doel van het beleid waarop de analyse zich richt. Nagegaan wordt of de doelen van het natuurbeleid kunnen worden gerealiseerd met minder inzet van financiële middelen of met gelijke inzet van financiële middelen een groter doelbereik kan gehaald worden. Met de KEA wordt inzichtelijk gemaakt welk alternatief tegen de minste kosten gerealiseerd kan worden.

Belangrijke kostenposten in de kosteneffectiviteitsanalyse worden gevormd door kosten die de uitvoering en het toekomstig beheer van de alternatieven met zich meebrengen. Het betreft onder andere de éénmalige investeringskosten aan het begin van het project voor aanleg en inrichting en de beheer- en onderhoudskosten tijdens de levensduur van het project. Daarnaast zal ook een inschatting worden gemaakt van de kosten voor de landbouwsector als gevolg van verplaatsing en /of stopzetting van landbouwactiviteiten.

Bijlage 1

Literatuur en gebruikte bronnen

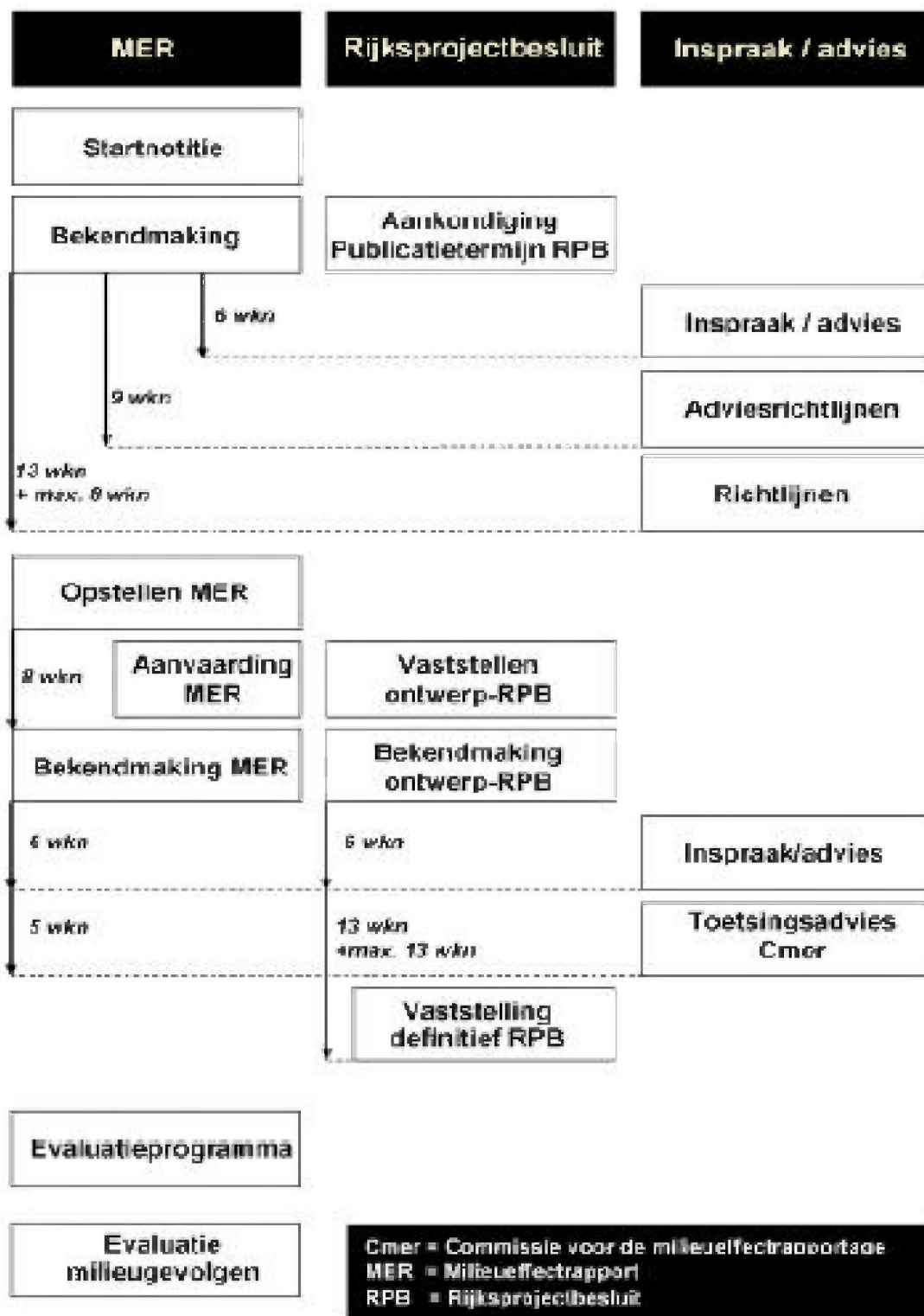
1. Proses, 2005. Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium.
2. Toetsingsadvies over het milieueffectrapport Ontwikkelingsschets Schelde-estuarium 2010, november 2004-cieMER.
3. Toets van de ecologische bijdrage van de voorgestelde maatregelen in de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium voor de periode tot 2010, september 2004 – Universiteit van Amsterdam.
4. Strategisch Milieueffectenrapport Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium, hoofdrapport, september 2004-Proses.
5. Natte natuur in het Schelde-estuarium. Een verkenning van de kosten en baten, augustus 2004-Proses.
6. Strategisch MER Ontwikkelingsschets 2010, deelnota Natuur, juni 2004-Proses.
7. Voorstel voor natuurontwikkelingsmaatregelen ten behoeve van de Ontwikkelingsschets 2010 voor het Schelde-estuarium, juni 2003 / Natuurontwikkelingsplan –Proses.
8. Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium (11 maart 2005) , de brief aan de Tweede Kamer van 11 maart 2005 en het convenant Westerschelde rijk-provincie 30 januari 2006.
9. Gebiedsselectie Natuurpakket Westerschelde. Bouwstenen voor de locatiekeuze voor nieuwe estuariene natuur, 21 februari 2006, Grontmij.
10. Brief aan de Tweede Kamer van 17 januari 2006 betreffende Natuurprogramma Westerschelde (DRZz.2006/129).
11. Convenant tussen rijk en provincie Zeeland over de uitvoering van enkele besluiten uit de ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium en het Derde Memorandum van Overeenstemming. Middelburg. 30 januari 2006.
12. Grontmij, 2006. Gebiedsselectie Natuurpakket Westerschelde: Fase 5 Programma van eisen voor de inrichting.
13. Berendsen, H.J.A., 2000. Landschappelijk Nederland. Van Gorcum, Assen.
14. Natuurprogramma Westerschelde: Onderbouwing 600 ha, september 2005-LNV.
15. Technische Scheldec commissie, 2001. Langetermijnvisie Schelde-estuarium.
16. Ministerie van LNV, 2006. Gebiedendocument Natura 2000 gebied 122 – Westerschelde & Saeftinghe.

Beleid(snota's):

Ministerie van EZ (2003), Vernieuwde toeristische agenda
Ministerie van LNV (2000), Nota Natuur voor mensen, Mensen voor natuur;
Ministerie van LNV (2004), Agenda voor een vitaal platteland;
Ministerie van OC & W, Ministerie van LNV, Ministerie van VROM, Ministerie van V&W (1999), Nota Belvedere
Ministerie van VROM (2001), Nationaal milieubeleidsplan 4
Ministerie van VROM (2003), Brief beleidsvernieuwing bodembeleid
Ministerie van VROM (2005), Nota Ruimte
Ministerie van V&W (1998), Vierde Nota Waterhuishouding
Ministerie van V&W (2000), Derde Kustnota
Ministerie van V&W (2003), Waterbeleid voor de 21e eeuw (WB21)
Provincie Zeeland (september 1997), Streekplan Zeeland
Provincie Zeeland (2001), Groen licht, milieubeleidsplan 2001-2006
Provincie Zeeland (2001), Samen slim met water, waterhuishoudingsplan 2001-2006
Provincie Zeeland (2002), Samen slim met (grond)water, grondwaterbeheersplan 2002-2007
Provincie Zeeland (2003), Provinciaal verkeers- en vervoersplan
Provincie Zeeland (2004), Zeeuws Kustbeleidsplan 2004,
Provincie Zeeland (2005), Natuurgebiedplan
Provincie Zeeland (2005), Ontwerp Omgevingsplan Zeeland 2006 - 2016
Provincie Zeeland (2005), Provinciaal Sociaal-economisch Beleidsplan 2005-2008
Rijk (2002), Kabinetsstandpunt beleidsvernieuwing bodemsanering;
Waterschap de Zeeuwse eilanden (2002), Met het water mee, Waterbeheerplan 2002-2007
Waterschap de Zeeuwse eilanden (2003), Waterkeringsbeheerplan: de waterkering veilig gebruikt
Waterschap Zeeuws-Vlaanderen (2002), Waterbeheersplan Zeeuws-Vlaanderen 2002-2007
Waterschap Zeeuws-Vlaanderen (2004), Waterkeringsbeheerplan 2004-2008

Bijlage 2

Procedure schema m.e.r. en rijksprojectenprocedure

Schema m.e.r.-procedure en koppeling aan Rijksprojectenprocedure

Bijlage 3

Reeds uitgevoerde onderzoeken en voornemens

BIJLAGE 3. REEDS UITGEVOERDE ONDERZOEKEN EN VOORNEMENS

In deze bijlage wordt een chronologisch overzicht gepresenteerd van relevante onderzoeken en voornemens die de basis vormen voor het voornemen: het realiseren van 600ha nieuwe natuur langs de Westerschelde op Nederlands grondgebied. Vervolgens wordt een toelichting gegeven met betrekking tot een aantal relevante beleidsstukken en regelgeving.

Voor het behoud en herstel van de natuur in de het Schelde-estuarium zijn twee planvormingstrajecten van betekenis. Als eerste is er het traject van studies die in het kader van de toekomstige ontwikkeling van het Schelde-estuarium hebben plaatsgevonden ter voorbereiding van regeringsbesluiten op planniveau (traject Langetermijnvisie 2030, ontwikkelingsschets 2010). De Langetermijnvisie Schelde-estuarium heeft een streefbeeld geformuleerd voor het jaar 2030, waaraan de Nederlandse en Vlaamse regeringen zich beide in 2001 hebben gecommitteerd. De Ontwikkelingsschets bevat een pakket maatregelen die geëffectueerd moeten worden tegen het jaar 2010. De Vlaamse en Nederlandse regeringen willen zich bij hun afspraken niet beperken tot de korte en middellange termijn. De hierbij geformuleerde doelstelling luidt: het ontwikkelen van het Schelde-estuarium als een gezond en multifunctioneel estuarien watersysteem dat op duurzame wijze gebruikt wordt voor menselijke behoeften, en wensen de samenwerking te richten op de drie geprioriteerde functies:

- Bescherming tegen overstromingen.
- Toegankelijkheid van de Scheldehavens.
- Natuurlijkheid van het fysieke en ecologische systeem.

Het tweede traject is de planvorming ingevolge de Natura 2000 gebieden. De lidstaten van de Europese Unie hebben zich verplicht om voor habitattypen en soorten waarvoor zij de Natura 2000 gebieden hebben aangemeld c.q. aangewezen, een goede staat van instandhouding te creëren. De Westerschelde is aangewezen als Vogelrichtlijngebied en aangemeld als Habitatrichtlijngebied. In dit kader worden er op landelijk niveau kwalitatieve instandhoudingsdoelen opgesteld als onderdeel van door de minister van LNV te nemen aanwijzingsbesluiten. Het vertrekpunt voor de planvorming in beide trajecten is niet een historische situatie, maar wel een gewenste goede instandhouding van bepaalde habitats en soorten, het directe gevolg van de natuurlijke processen in het estuarium. Beide trajecten lopen naast elkaar en zijn in de tijd aan elkaar geschakeld.

Tabel B3.1 Chronologisch overzicht uitgevoerde onderzoeken en afspraken met betrekking tot de geprioriteerde functies bescherming, toegankelijkheid en natuurlijkheid. De nadruk ligt hierbij op de laatste.

Wat	Door wie	Belangrijkste bevindingen/ afspraken	Wanneer
Langetermijnvisie Schelde-estuarium	Nederlandse en Vlaamse regeringen en Vlaams parlement	drie geprioriteerde functies: - Veiligheid (tegen overstromen) - Toegankelijkheid (van de Scheldehavens) - Natuurlijkheid (van het fysieke en ecologische systeem)	18 januari 2001
Studierapport Voorstel voor natuurontwikkelingsmaatregelen ten behoeve van de Ontwikkelingsschets 2010 voor het Schelde-estuarium (NOPSE; Van den Bergh et al)	Projectdirectie ontwikkelingsschets Schelde-estuarium (ProSes)	Twee planalternatieven met ongeveer een gelijk ambitieniveau zoals verwoord in het Langetermijnvisie Schelde-estuarium streefbeeld voor natuurlijkheid. De kern van planalternatief A is natuurontwikkeling in grotere aaneengesloten gebieden. In Planalternatief B is er minder ruimte voor de ontwikkeling van natuurlijk estuarien habitat.	Juni 2003
Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium: Voorstellen voor besluiten	Vlaams minister van Openbare Werken, Energie, Leefmilieu en Natuur Nederlands staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat	- 'Ruimte voor de rivier' wordt als leidend principe gehanteerd voor de invulling van het streefbeeld natuurlijkheid uit de Langetermijnvisie en voorlopig als de benadering gekozen voor het realiseren van de instandhoudingsdoelen in de zin van de Habitatrichtlijn. - Er wordt een basispakket projecten en maatregelen voor natuurontwikkeling voorgesteld. In aanvulling op het basispakket wordt met de regio een inspanningsverplichting aangegaan om het streefbeeld van de natuur in de periode 2005 – 2010 verder in te vullen, in lijn met het streefbeeld natuurlijkheid uit de Langetermijnvisie.	September 2004
Toets van de ecologische bijdrage van de voorgestelde maatregelen in de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde estuarium voor de periode tot 2010	Universiteit van Antwerpen	Natuurpakket in Nederland is onvoldoende om te kunnen voldoen aan de doelstellingen van de Langetermijnvisie Schelde-estuarium Zie ook tabel 4.3	September 2004
Strategisch Milieueffectenrapport Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium (S-MER)	Projectorganisatie Proses		September 2004
Toetsingsadvies over het milieueffectrapport Ontwikkelingsschets Schelde-estuarium 2010	Commissie voor de milieueffectrapportage (Cmer)	- Noodzaak natuurmaatregelen voldoende onderbouwd. - Omvang natuurpakket onvoldoende gemotiveerd - Onvoldoende informatie om concreet te kunnen besluiten over natuurmaatregelen; voor het middengebiet (zone 2) zijn nog geen	najaar 2004

Wat	Door wie	Belangrijkste bevindingen/ afspraken	Wanneer
		concrete maatregelen(pakketten) beschikbaar en is feitelijk in zijn geheel nog een zoeklocatie. - Er bestaan nog veel onzekerheden op gebied van de morfologie en daarmee in de voorspellingen voor de natuur.	
Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium: Besluiten van de Nederlandse en Vlaamse regering, Vogel- en Habitattoets, Bijlagenrapport	Vlaams minister van Openbare Werken, Energie, Leefmilieu en Natuur Nederlands staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat	Zone 1: ontwikkelen van nieuwe estuariene natuur(min 120 ha, max 260 ha) die voldoet aan VHR-eisen Zone 2: ontwikkelen van nieuwe estuariene natuur die voldoet aan VHR-eisen Zone 3: ontwikkelen van nieuwe estuariene natuur die voldoet aan VHR-eisen	Februari 2005
Brief Tweede Kamer inzake Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium	Minister LNV	Onderbouwing van de wijze waarop gemaakte afspraken en vervolgafspraken naar aanleiding van de eerder gesloten Memoranda wensen na te komen	11 maart 2005
Brief Min LNV aan GS Zeeland met Natuurprogramma Westerschelde	Min LNV	Onderbouwing van de Natuurmaatregelen	19 sept 2005
(concept) instandhoudingsdoelen Natura 2000 gebied 122 – Westerschelde & Saeftinghe	Ministerie LNV		November 2005
(concept) instandhoudingsdoelen Natura 2000 gebied 123 – Zwin & Kievittepolder	Ministerie LNV		November 2005
Scheldeverdragen	Nederlandse en Vlaamse regeringen	Afspraken uit de Ontwikkelingsschets vastgelegd in een internationaal juridisch kader	December 2005
Brief Tweede Kamer inzake Natuurprogramma Westerschelde	Minister LNV	Motivatatie besluit kabinet voor realisatie (minimaal) 600 ha nieuwe estuariene natuur	17 januari 2006
“Convenant” Rijk –provincie Zeeland	Min LNV, Min V&W, provincie Zeeland	Realiseren van minimaal 600 ha natuur verdeeld over 3 zones. Zone 1 minimaal 10 ha, zone 3 minimaal 295 ha	30 januari 2006

Bijlage 4

Relevant beleid

BIJLAGE 4. RELEVANT BELEID

Veiligheid	
Nota Ruimte; Waterbeleid voor de 21 ^e eeuw (WB21); Vierde Nota Waterhuishouding	▪ waarborging van de veiligheid tegen overstromingen vanuit zee met behoud van de (inter)nationale ruimtelijke waarden waarbij de gebiedspecifieke identiteit een belangrijke kernkwaliteit is ▪ zand als ordenend principe: ontwikkelingen die de bestaande zandvoorraden en de natuurlijke dynamiek van het kustfundament versterken worden ondersteund (duurzame veiligheid). Verstening van de zandige kust is niet gewenst ▪ verhindering verdere uitbreiding van bebouwing op waterkering ▪ kustzonebenadering in plaats van kustlijnbenadering
Derde kustnota	▪ Waarborgen veiligheid dynamisch handhaven van de kustlijn ▪ Buiten de bebouwingscontour of in gebieden waar helemaal geen contouren zijn vastgesteld, geldt voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen het 'nee, tenzij' principe (bouwen alleen als zwaarwegend maatschappelijk belang en geen alternatieven) ▪ Voor de Westerschelde is ruimte nodig om hoogwater en getijgolven in de toekomst te kunnen opvangen, aandacht dient daarbij te bestaan voor zowel dijkverzwaringen als de inrichting van overstromingsgebieden
Waterkeringsbeheerplan: de waterkering veilig gebruikt	▪ Op grond van de Keur Waterkeringszorg is het verboden om te bouwen in de kernzone en de beschermingszones van waterkeringen. De kernzone omvat de waterkering (de dijk of het duin) zelf. De beschermingszones strekken zich aan weerszijde van de waterkering uit
Waterkeringsbeheerplan: 2004-2008	▪ Hoofddoel voor de waterkeringen is een duurzaam behoud van de voorgeschreven veiligheid en een meervoudig gebruik van de waterkering mogelijk maken en bevorderen.
Streekplan Zeeland; Omgevingsplan Zeeland; Zeeuws Kustbeleidsplan; Samen slim met water, waterhuishoudingsplan 2001-2006	▪ De kustlijnzorg in Zeeland volgt het landelijke beleid uit de Derde Kustnota. ▪ Traditionele versterking blijft een reële optie voor de aanpak van dijken langs de Westerschelde, maar in een aantal situaties zullen ook alternatieven worden verkend. Bij de afweging vormt de duurzaamheid van de inrichting voor andere functies (natuur, recreatie, landbouw, wonen, bedrijvigheid) een belangrijk criterium.
Water	
EU-kaderrichtlijn water; Waterbeleid voor de 21 ^e eeuw (WB21); Vierde Nota Waterhuishouding; Nota Ruimte; Streekplan Zeeland; Omgevingsplan Zeeland (ontwerp); Met het water mee, waterbeheerplan 2002-2007; Waterbeheersplan Zeeuws-Vlaanderen 2002-2007	▪ Internationaal wordt gestreefd naar duurzame en robuuste watersystemen. ▪ Basisprincipes van het beleid zijn: "meer ruimte voor water", "voorkomen van afwenteling van de waterproblematiek in ruimte of tijd" en "standstill situatie: géén verdere achteruitgang in de huidige (2000) chemische en ecologische waterkwaliteit". Dit is geconcludeerd in de twee drietrapsstrategieën voor: ▪ Waterkwantiteit (vasthouden, bergen, afvoeren). ▪ Waterkwaliteit (schoonhouden, scheiden, zuiveren).

Samen slim met water, waterhuishoudingsplan 2001-2006; Met het water mee, waterbeheerplan 2002-2007; Waterbeheersplan Zeeuws-Vlaanderen 2002-2007	- Algemeen is het streven een zodanige kwaliteit van de verschillende onderdelen van het watersysteem te waarborgen, welke past bij de functie van die onderdelen in het watersysteem. - Doel is creëren van een deltagebied, dat ook op lange termijn een duurzame bescherming tegen het water biedt, ecologisch robuust is en economisch vitaal is. Door onder meer een betere uitwisseling van water tussen de verschillende compartimenten met als doel: - de natuurlijke, geleidelijke overgangen, waaronder het estuariene karakter van de deltawateren, herstellen; - in afgesloten zeearmen een natuurlijker verloop van de peilschommelingen of versterking van de werking van het getij realiseren; - de waterkwaliteit verbeteren.
Samen slim met (grond)water, grondwaterbeheersplan 2002-2007	- Doel is het creëren van een duurzaam watersysteem, dat wil zeggen gebieden waar water, waterbodems, oevers en grondwater schoon zijn en veerkrachtig genoeg om zichzelf ook schoon en levend te houden. - Het belangrijkste doel van het grondwaterbeleid is de zorg voor voldoende grondwater met een kwaliteit die geschikt is voor de functies die ervan afhankelijk zijn; nadelige effecten dienen zoveel mogelijk te worden voorkomen. Speerpunten zijn: - Het beschermen en waar mogelijk vergroten van de voorraad zoet grondwater - Het tegengaan van verdroging en verzilting - De polders in Zuid-Beveland zijn gelegen in kwetsbaar gebied, kleinschalige onttrekkingen van grondwater zijn hier (tijdelijk) mogelijk via een vergunning. Nieuwe permanente onttrekkingen zijn in principe niet toegestaan
Bodem en morfologie	
Nota Ruimte; Europese Kaderrichtlijn Water	Kwetsbare gebieden, zoals grote delen van de Ecologische Hoofdstructuur, en kwetsbare functies, zoals de drinkwatervoorziening, lopen risico's bij een verdere vervuiling van bodem en water. Daarom is een goede kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater van belang.
Brief beleidsvernieuwing bodembeleid	- Streven naar een duurzame omgang met de bodem: het huidige gebruik van de bodem mag de mogelijkheid om in de behoeften van volgende generaties te voorzien (landbouw, natuur, drinkwater en bijvoorbeeld woningbouw) niet in gevaar brengen. - Gebruikers van de bodem krijgen meer eigen verantwoordelijkheid en decentrale overheden moeten bij ruimtelijke ordening, inrichting en beheer bewuster met bodem omgaan. - Er dient een duidelijkere relatie te worden gelegd tussen het gebruik van de bovengrond en de huidige kwaliteit van en/of mogelijke invloed op de ondergrond
Vierde Nota Waterhuishouding	- Oplossing van bodemvervuiling ligt in eerste instantie bij de aanpak van de vervuilingbronnen om nieuwe verontreinigingen te voorkomen. Daarnaast is de sanering van ernstig vervuilde waterbodems noodzakelijk. - Ten aanzien baggerspecie geldt het volgende stappenschema: - verspreiden indien verantwoord voor het ontvangende systeem - verwerken (scheiden, reinigen, toepassen) waar mogelijk tegen acceptabele kosten - storten als voorlopig onontkoombare, maar milieu- en kosteneffectieve, sluitpost
Nationaal milieubeleidsplan 4; Kabinetsstandpunt beleidsvernieuwing bodemsanering; Omgevingsplan Zeeland (ontwerp); Met het water mee, waterbeheerplan 2002-2007; Waterbeheersplan Zeeuws-Vlaanderen 2002-2007	- Voor locaties waar sprake is van verontreiniging in de bovengrond die zich niet verspreidt (immobiel) wordt de mogelijkheid gegeven om functiegericht te saneren. - Er zijn drie categorieën oplossingen voor het saneren van mobiele verontreinigingen: - de milieuhygiënisch meest gewenste variant, waarbij alle verontreiniging wordt weggehaald - een stabiele eindsituatie, waarbij niet alle verontreiniging wordt weggehaald, maar geen verdere verspreiding meer optreedt - een beheer- of isolatievariant indien een stabiele eindsituatie niet gecreëerd kan worden.

Hinder	
Nationaal milieubeleidsplan 4	De kwaliteit van de leefomgeving wordt mede bepaald door zaken als hinder (geluid, stank) en luchtkwaliteit. Nieuwe ruimtelijke ingrepen in een gebied dienen dan ook te passen binnen de normstellingen en het beleid dat geldt ten aanzien van hinder en luchtkwaliteit. Algemeen geldt ten aanzien van geluid dat in een gebied enkel de geluiden te horen mogen zijn die passen bij de functie ervan. Specifiek ten aanzien van natuur in de EHS geldt dat de geluidskwaliteit binnen het gebied van de EHS in 2010 niet verslechterd mag zijn ten opzichte van 2000. In 2030 dient de geluidskwaliteit binnen de EHS overal goed te zijn. Nieuwe ontwikkelingen die betrekking hebben op natuur of waarin natuurontwikkeling een rol speelt dienen tevens te voldoen aan de wettelijke normen ten aanzien van lucht, m.n. inzake depositie van verzurende en vermistende stoffen.
Landschap, cultuurhistorie & archeologie	
Verdrag van Valetta/ Malta (1992)	- Dit verdrag regelt de bescherming van het archeologische erfgoed in de bodem en de inbedding ervan in de ruimtelijke ontwikkeling. De belangrijkste uitgangspunten van het verdrag zijn: - archeologische waarden dienen zoveel mogelijk (in situ) in de bodem bewaard te blijven en beheermaatregelen dienen genomen te worden om dit te bewerkstelligen; - vroeg in de ruimtelijke ordening dient al rekening gehouden te worden met archeologie; - bodemverstoorders betalen het archeologisch (voor)onderzoek en mogelijke opgravingen wanneer behoud in situ niet mogelijk is.
Nota Ruimte; Nota Belvedere; Nota Natuur voor mensen, Mensen voor natuur; Streekplan Zeeland; Omgevingsplan Zeeland (ontwerp)	- De algemene doelstelling voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen luidt dat de bestaande kwaliteit van het landschap een meer centrale plaats dient te krijgen bij ruimtelijke afwegingen. Op deze manier wordt de variatie in het landschap gewaarborgd. - De Zak van Zuid-Beveland maakt onderdeel uit van het Waardevol Cultuurlandschap, Belvedere gebied en nationale landschap Zuidwest Zeeland. Als kernkwaliteiten van de Zak van Zuid-Beveland worden gezien: - groen karakter door fijnmazige kleinschaligheid; - polderpatroon; - voormalige getijdengeulen; - kreekrestanten. - Binnen nationale landschappen en Belvedere gebieden is 'behoud door ontwikkeling': cultuurhistorische waarden moeten meer een centrale en voorwaardenscheppende rol krijgen in ruimtelijke ordeningsprocessen. In algemene zin geldt dat binnen nationale landschappen ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk zijn, mits de kernkwaliteiten van het landschap worden behouden of worden versterkt ('ja, mits'-regime).
Natuur	
Natura 2000 (Europese Vogelrichtlijn, Europese Habitatrichtlijn, Ramsar (Wetlands) Conventie); Nota Ruimte	- Natura 2000 is een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden op het grondgebied van de lidstaten van de Europese Unie en vormt de hoeksteen van het beleid van de EU voor behoud en herstel van biodiversiteit. Het netwerk omvat alle gebieden die zijn beschermd op grond van de Vogelrichtlijn (1979), Habitatrichtlijn (1992) en Ramsar (wetlands) Conventie (1971). De Vogel- en Habitatrichtlijnen zijn in Nederland geïmplementeerd in de Flora en faunawet (wanneer het soortenbescherming betreft) en de natuurbeschermingswet (wanneer het de bescherming van gebieden betreft). - De Vogelrichtlijn heeft twee beschermingsstrategieën: - de bescherming van leefgebieden van een aantal specifieke soorten; - algemene bescherming van alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten op het grondgebied van de Europese lidstaten

	- De Habitatrichtlijn heeft twee beschermingsstrategieën: - de bescherming van natuurlijke habitats en habitats van een aantal specifieke soorten (gebiedsbescherming); - de strikte bescherming van soorten die belang zijn voor de Europese Unie (soortenbescherming).
Nota Ruimte; Nota Natuur voor Mensen, Mensen voor Natuur; Zeeuws Kustbeleidsplan; Watekeringsbeheerplan: de waterkering veilig gebruikt; Waterkeringsbeheerplan 2004-2008; Streekplan Zeeland; Omgevingsplan Zeeland (ontwerp); Natuurgebiedplan Zeeland	- De Westerschelde maakt deel uit van de begrensde ecologische hoofdstructuur grote wateren. Het doel van de EHS is om waardevolle gebieden en planten- en diersoorten te behouden en te ontwikkelen en aantasting tegen te gaan. Aantasting van de EHS is uitsluitend mogelijk in geval van zwaarwegend maatschappelijk belang. Bij aantasting van de EHS is het compensatiebeginsel van toepassing. Dit betekent dat het verlies aan natuurwaarden, landschapswaarden en recreatieve waarden elders moeten worden gecompenseerd, zodat per saldo geen kwaliteitsverlies optreedt (gebaseerd op beoordelingskader van de Habitatrichtlijn, gebaseerd op het voorzorgsprincipe: 'nee, tenzij...'). - Binnen de natuurgebieden en natuurontwikkelingsgebieden dienen de specifieke Zeeuwse landschapskarakteristieken als getijdegeulen, deltawateren, duinen, oudlandgebieden en kreken zoveel mogelijk versterkt te worden. - Door hun lintvormigheid zijn dijken uitermate geschikt om te fungeren als corridor, met name voor kleinere zoogdieren, amfibieën, reptielen en insecten. Extensivering van het gebruik van de dijken is hiervoor noodzakelijk. Bovendien zullen verschillende maatregelen te worden genomen om daar waar een dijk als barrière dient deze weg te nemen of te "verzachten". Zee- of meerdijken zouden bijvoorbeeld moeten worden voorzien van vispassages en op plaatsen waar veel "verkeersslachtoffers" vallen, zouden regionale waterkeringen of binnendijken kunnen worden voorzien van een faunapassage
Vierde Nota Waterhuishouding	Doel is de natuurlijke processen in de delta te herstellen en versterken. Er moet meer uitwisseling komen tussen water van de verschillende compartimenten in de delta. Natuurlijke, geleidelijke overgangen dienen hersteld te worden en de peilfluctuaties een natuurlijk verloop te hebben. De oevers van de schelde bieden nog grote mogelijkheden om een groter areaal natuur onder de invloed van het getij te brengen.
Groen licht, milieubeleidsplan 2001-2006	De wateren en platen voor de polders zijn door de provincie aangewezen als milieubeschermingsgebieden. Deze gebieden vormen de kern van het blauwgroene hart van Zeeland en verdienen daarom bijzondere bescherming. De waardevolle natuur in deze gebieden zal versterkt worden door ze te vrijwaren van verstoring en vervuiling en door kansen voor kwaliteitsverbetering te benutten.
Landbouw	
Nota Ruimte; Provinciaal Sociaal-economisch Beleidsplan 2005-2008	- Een economisch vitale, grondgebonden landbouw is van belang voor het beheer en het grondgebruik van het buitengebied. - Er moeten meer mogelijkheden komen voor het creëren van een bredere bedrijfsvoering en rekening houdend met de eisen die de wereldmarkt stelt aan agrarische bedrijven. - De grondgebonden landbouw is een belangrijke economische en landschappelijke drager van het landelijk gebied.
Streekplan Zeeland; Omgevingsplan Zeeland (ontwerp); Provinciaal Sociaal-economisch Beleidsplan 2005-2008	- Het provinciale beleid is gericht op het instandhouden en versterken van de agrarische productiefunctie en het bevorderen van een duurzaam en veilig producerende landbouw. - Bieden van flexibiliteit en ondersteunen van ontwikkelingsmogelijkheden aan de grondgebonden en verbrede landbouw. In dit kader zijn de polders aangewezen als zones voor aquacultuur. De Zak van Zuid-Beveland is tevens aangewezen als gebied geschikt voor plattelandstoerisme

Groen licht: Milieubeleidsplan 2011-2006	Landbouw kan een belangrijke rol spelen in combineren van functies, namelijk door de productie van voedsel te combineren met de zorg voor een aantrekkelijke leefomgeving en het beheer van onvervangbare 'voorraden': open ruimte, rust en stilte, biodiversiteit, water en historisch landschap
Samen slim met water, waterhuishoudingsplan 2001-2006	Nadruk ligt op optimalisering door verbetering van het peilbeheer en de zoetwatervoorziening ten behoeve van de landbouw enerzijds en door de aanpassing van de landbouw aan de mogelijkheden van het watersysteem anderzijds (drainagediepte, teeltkeuze);
Wonen, werken en recreatie	
Nota Ruimte; Agenda voor een vitaal platteland; Streekplan Zeeland; Omgevingsplan Zeeland (ontwerp)	- Het bouwbeleid in de kustzone is erop gericht zo duurzaam mogelijk met de ruimte van het kustfundament om te gaan. Buiten de kustplaatsen staan in het algemeen natuur en recreatie, en daarbij passende veerkracht en dynamiek voorop. - In gebieden waar recreatie geen primaire functie is, wordt recreatief medegebruik wel mogelijk geacht voorzover dit geen of slechts in geringe mate beperkingen voor de primaire functie oplevert. - De recreatiesector moet de ruimte krijgen om te kunnen anticiperen op de veranderende behoefte van de samenleving en om zich tot een economische drager van (delen) van het platteland te ontwikkelen. De bereikbaarheid en toegankelijkheid van de groene ruimte moeten met het oog hierop worden verbeterd en vergroot, zowel door het wandel-, fiets- en waterrecreatienetwerk te vergroten als door belemmeringen weg te nemen.
Vernieuwde toeristische agenda; Streekplan Zeeland; Omgevingsplan Zeeland (ontwerp)	Om de kust als toeristische en recreatieve bestemming in de toekomst concurrerend te laten zijn met buitenlandse alternatieven is een kwaliteitsslag dringend noodzakelijk. Het is daarbij van belang om de karakteristieke elementen van de kust te behouden en waar mogelijk te versterken. Daarmee kan dan ook het onderscheidende karakter van de verschillende plaatsen beter worden geprofileerd en worden afgestemd op de diverse doelgroepen.
Zeeuws Kustbeleidsplan	- Het Zeeuws Kustbeleidsplan zet in op maatschappelijk verantwoord medegebruik van de waterkeringen. Binnen de randvoorwaarde dat de veiligheid in het achterland duurzaam gewaarborgd blijft, is er ruimte voor andere vormen van gebruik. Langs de Zeeuwse kust gaat het vooral om recreatie en toerisme, natuur, landbouw, industrie en drinkwaterwinning en een kwaliteitsverbetering van de kustplaatsen in en net achter de waterkeringen. - Extensieve recreatie is goed te combineren met natuur en levert ook meer variatie in de recreatieve sector op.
Verkeer	
Nota Ruimte	In de Nota Mobiliteit staat voorop dat een goed functionerend systeem voor het vervoer van personen en goederen een essentiële voorwaarde is voor economische ontwikkeling. Daarom is de inzet op het accommoderen van groei en anderzijds op de zorg voor betrouwbare, vlotte en veilige mobiliteit binnen de (inter-)nationale wettelijke en beleidsmatige kaders van veiligheid en leefomgeving.
Provinciaal verkeers- en vervoersplan; Omgevingsplan Zeeland (ontwerp)	- Het beleid ten aanzien van recreatiemobiliteit is enerzijds gericht op het leiden van de toeristen naar hun vakantiebestemming en anderzijds op het terugdringen van het autogebruik door toeristen tijdens hun verblijf in de provincie. Door onder meer het creëren van goede fietsvoorzieningen en openbaar vervoer op maat wordt het autogebruik ontmoedigd en het gebruik van andere vervoerswijzen gestimuleerd. - Het landelijk gebied heeft door het dichte net van plattelandswegen en fietspaden voldoende mogelijkheden om zich verder tot een belangrijk fietsgebied te ontwikkelen.